

Inzet van bodycams binnen het operationele politiewerk

Adviesrapport
Landelijk
Project
Bodycams

Programma Sensing, Landelijk Project Bodycams

1.0. Definitief
Versie datum 6 juli 2018

Documentinformatie

Versiegeschiedenis

Versie	Versie datum	Samenvatting van de aanpassing
0.2	13-04-18	Toegevoegd: paragraaf 2.4; 6.1, 6.2 en 6.3; Redactie hoofdstuk 4 en 5
0.3	20-04-18	Redactie Inleiding, hoofdstukindeling gewijzigd; 3.2 toegevoegd; redactie hfdst 4; en hfdst 5; toegevoegd hfdst 8; update hfdst 9.
0.4	27-04-18	Algehele redactie; toegevoegd paragraaf 5.9
0.5	07-05-18	Algehele redactie; wijziging hoofdstukindeling; toevoeging Voorwoord, paragraaf 2.1.1; 3.4.1 en 7.5; literatuurverwijzing
0.6	08-05-18	Toegevoegd paragraaf 3.4, 3.5; Redactie
0.7	18-05-18	Titel gewijzigd; Conclusies toegevoegd; Redactie
0.8	24-05-18	Managementsamenvatting toegevoegd; Redactie
0.9	25-05-18	Verantwoording toegevoegd; Redactie
0.95	07-06-18	Aanpassingen Stuurgroep uitgevoerd; Eindredactie
0.96	13-06-18	Correcties uitgevoerd
0.97	27-06-18	Eindredactie
1.0.	6-7-18	Definitief; aan te bieden aan Korpsleiding

Distributie

Versie	Verzend datum	Naam	Afdeling / Functie
0.1	30-03-18		LPB; Capgemini
0.2	13-04-18		LPB
0.3	20-04-18		LPB
0.4	26-04-18		LPB; Capgemini
0.5	07-05-18		LPB; Capgemini
0.6	08-05-18	Projectteam LPB	LPB
0.7	18-05-18	Projectteam LPB	LPB
0.8	24-05-18		LPB
0.9	25-05-18	Stuurgroep LPB	
0.95	07-06-18	Portefeuillehouder Digitalisering & Cybercrime; COR; Stuurgroep LPB; BOO; BBVO; Projectteam; Dossierhouders; Multiteam IV; Kwaliteitscirkel Sensing	Diverse
1.0.	6-7-18	Besluitvorming B.O.O. d.d. 6 juli 2018	Korpsleiding

© 2018 Politie, all rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, op geautomatiseerde wijze opgeslagen of openbaar gemaakt in enige vorm of op enigerlei wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Politie.

Voorwoord

Met het opleveren van dit rapport wordt antwoord gegeven op de vraag van de Korpsleiding wat de gebruikswaarde is van bodycams bij de uitvoering van de politietaak. Achter deze vraag, samengevat in die ene zin, schuilt een wereld die voor velen binnen en buiten de politie volstrekt onbekend is. Dit rapport zal op al die achterliggende vragen in meer of mindere mate antwoord proberen te geven. Soms zal het niet meer zijn dan een vingervijzing tot nader onderzoek of tot ontwikkeling van verder beleid. Bodycams zijn in de toepassing van dit moment mini-camera's met de mogelijkheid om beeld en geluid op te nemen en niet meer dan dat. De bodycam wordt zichtbaar gedragen door herkenbare politiefunctionarissen en in beginsel alleen gebruikt in de openbare ruimte.

Met het landelijk project waarvan dit rapport een weerslag is van 30 operationele proeftuinen binnen alle eenheden van de nationale politie is gezocht naar de gebruikswaarde – lees: het nut - van bodycams voor het politiewerk. Dit politiewerk is gedefinieerd in intenties: draagt een bodycam bij tot preventie, de-escalatie, bewijskracht en wellicht ook tot versterking van de informatiepositie? Aldus een aantal van de onderzochte intenties.

Vanuit de wens om op zo kort mogelijke termijn advies uit te kunnen brengen is gekozen voor een beperkte scope van onderzoek. Het bodycam onderzoek heeft zich in hoofdzaak gericht op de betekenis van het middel voor politiemedewerkers, werkzaam in basisteams. Daarnaast is het gebruik van de bodycam uitgetoetst bij (verkeers-) handhavingsteams, eenheden belast met objectbewaking, hondengeleiders maar ook bij evenemententoezicht.

Onderzoek in het buitenland toont aan dat de reden om tot gebruik van bodycams over te gaan in drie hoofddoelen is te onderscheiden. De inzet van bodycams in de Verenigde Staten (US) lijkt vooral ingegeven om het politiegeweld en dan vooral het vuurwapengebruik door de politie te controleren.

Na de terroristische aanslagen in het Verenigd Koninkrijk (UK), Frankrijk en België wordt de bodycam als aanvulling op vast cameratoezicht gebruikt. Met behulp van de opgenomen beelden zijn politie en veiligheidsdiensten beter in staat om tot reconstructie van (terroristische) incidenten te komen.

De derde insteek lijkt vooral in Duitsland en Oostenrijk bepalend te zijn voor de invoering van bodycams. Net als in Nederland is daar de gedachte dat bodycams bijdragen tot minder geweld tegen politie en hulpverleners.

Met dit rapport proberen we antwoord te vinden op de vraag welk gebruik van bodycams bij de Nederlandse politie prevaleert en welke randvoorwaarden daarvoor nodig zijn om dit succesvol te laten plaatsvinden.

Ondanks de korte doorlooptijd van de bodycam-pilot, ongeveer 4 maanden voor de proeftuinen, is veel ervaring opgedaan. Door verschillende typen bodycam en opslagconfiguraties te gebruiken is in alle territoriale eenheden zowel operationeel als beheersmatig veel geleerd. De gedachte dat een bodycam in de operatie van het politiewerk nut heeft is onmiskenbaar. De grondgedachte lijkt veelal te zijn dat "Baat het niet, dan schaadt het niet". Uit de proeftuinen wordt duidelijk dat de afweging of het "niet schaadt" nauw samenhangend is met de vraag hoeveel werk het gebruik van bodycams vergt. De vraag van wat veelal de administratieve lastendruk wordt genoemd, wordt evident wanneer het operationeel gebruik van bodycams tot meer beheerslast leidt. Ook indirecte beheerslast door meer capaciteit voor beeldregie en databeheer vindt haar vertaling in de operatie, wanneer capaciteit het "vestzak, broekzak" principe volgt.

Met dit rapport en de aanbevelingen die uit de onderzoeken naar voren komen zal de discussie over inzet van bodycams bij de politie niet zijn beëindigd. Technologische ontwikkelingen en eventuele incidenten waarbij opnames van bodycams de discussie over het effect van politietoedredingen raken, rechtvaardigen een continue discussie binnen de politie en in het maatschappelijke verkeer. De wens tot zinvol politietoedredingen en de inbreuken op de privacy van burgers en politiemedewerkers moeten ons stimuleren voortdurend de vraag van "het nut" te stellen.

Operationeel Projectleider Landelijk Project Bodycams

Driebergen, Mei 2018

Inhoudsopgave

Documentinformatie.....	2
Voorwoord	3
Inhoudsopgave.....	5
1. Management Samenvatting	7
1.1. Resultaten uit de onderzoeken.....	7
1.1.1. Gebruiksonderzoek.....	7
1.1.2. Evaluatie van het voorlopig inzetkader versie 1.2.	8
1.1.3. Onderzoek naar de informatievoorziening	9
1.2. Conclusies.....	10
1.3. Aanbevelingen.....	11
2. Inleiding	12
2.1. Achtergrond & aanleiding	12
2.2. Opdracht & scope.....	12
2.3. Aanpak / Leeswijzer	13
3. De bodycam in de operationele politiepraktijk	14
3.1. Bodycam proeftuinen.....	14
3.1.1. Verantwoording inkoop en inzet van bodycams.....	15
3.2. Operationeel onderzoek van de LPB Proeftuinen	15
3.2.1. Focusgroepen	15
3.2.2. Online vragenlijst.....	16
3.3. Effecten en ervaringen	16
3.3.1. Effecten op het gedrag van burgers	17
3.3.2. Effecten op het gedrag van directe collega's	18
3.3.3. Katalysator voor professioneler gedrag.....	19
3.4. Effecten bodycamgebruik (na inzet).....	19
3.4.1. Gebruikmaking opnames bij strafzaken	19
3.4.2. Inzicht in rechtmatigheid politiehandelen	20
3.4.3. Opleidings- en trainingsdoelen	20
3.5. Beoordeling bodycams.....	21
3.5.1. Werkbeleving met de bodycam	22
3.5.2. Schending van de privacy	22
3.6. Samenvattende conclusies.....	23
3.7. Aanbevelingen.....	23
3.8. Evaluatie Dossierhouders.....	24
4. Het Voorlopig Inzetkader: rechtmatigheid van de bodycam-inzet	25
4.1. Voorlopig Inzetkader	25
4.2. Het Inzetkader in het NHL-onderzoek	25
4.3. Evaluatie van het Inzetkader	26
4.4. Scope van de evaluatie	27
4.5. Bevindingen & aanbevelingen analyse praktijktoepassing	27
4.6. Bevindingen & aanbevelingen doelstellingenanalyse proeftuinen	29
5. Noodzakelijke Informatievoorziening & onderliggende ICT	30
5.1. Principe van samen denken en samenwerken:.....	30

5.2.	Kwaliteitseisen van de operatie	30
5.3.	Operationele vragen met IV-impact	30
5.4.	Het metacluster in de proeftuinen	30
5.5.	De bodycam in de politieprocessen	31
5.6.	De operationele processen en IV/ICT	31
5.6.1.	Registratieproces	32
5.6.2.	Opslag- & verwerkingsproces	32
5.6.3.	Uitkijkproces	32
5.6.4.	Verstrekkingsproces	32
5.7.	Evaluatie van de huidige procesinrichting	33
5.8.	Evaluatie van de ICT in de proeftuinen	33
5.9.	IV-impact & Programma van Eisen	34
6.	De Bodycam Business Case	35
6.1.	Kwalitatieve business case	35
6.1.1.	Kwalitatieve baten versus aarzelingen	35
6.1.2.	Organisatie inrichting	35
6.2.	Kwantitatieve IV-business case	35
6.2.1.	Investerings, Operationele kosten & Exploitatielasten	35
7.	Risico's & Maatregelen	37
7.1.	Strategische sturing	37
7.2.	Security & Privacy	37
7.3.	Operationele processen & ICT	37
7.4.	(On-)Rechtmatigheid in handelen	37
8.	Eindconclusies & Aanbevelingen	40
8.1.	Bevindingen uit de onderzoeken	40
8.2.	Wat zegt dit beeld over nut en noodzaak en wat concludeert het project hieruit?	41
8.3.	Wat zeggen deze onderzoeksresultaten nu in algemene zin over inzet van bodycams?	43
8.4.	Aanbevelingen voor het vervolg	44
	Geraadpleegde documenten	45
Bijlage 1	Transitie & Implementatie	46
	Transitie is verbeteren	46
	Verbeteren door veranderen	46
	Transitiestrategie	47
	Visie op Implementatie	48
	Gewenste PDC-dienstverlening	49
	Waarom PDC dienstverlening en welke risico's worden hiermee afgedekt?	49
	Waar bestaat de PDC Dienstverlening uit?	49
	Eruit gelicht: informatiebeveiliging en plaatsing van beeldopnamen in een beveiligde omgeving:	50
	Hoe komt PDC dienstverlening tot stand ten tijde van de transitie- en implementatieperiode?	50
Bijlage 2:	Landelijk Inzetkader Bodycams, Versie 1.2	52
Bijlage 3:	Overzicht van de 30 proeftuinen	52
Bijlage 4:	Onderzoeksrapport NHL	52
Bijlage 5:	Evaluatie voorlopig Inzetkader Bodycams	52

1. Management Samenvatting

Dit adviesrapport is in opdracht van de Portefeuillehouder Digitalisering & Cybercrime, Theo van der Plas, aan de Stuurgroep Landelijk Project Bodycams tot stand gekomen. In de Stuurgroep Landelijk Project Bodycams hebben zitting:

Naam	Rol in Stuurgroep	Organisatieonderdeel
	Voorzitter	Eenheid Oost Brabant
	Senior Gebruiker	Eenheid Oost Nederland
	Senior Gebruiker	Eenheid Den Haag
	Senior Gebruiker	Eenheid Oost Brabant
	Senior Gebruiker	Directie Communicatie
	Senior Leverancier	Dienst IM
	Senior Leverancier	Dienst IM
	Senior Leverancier	Dienst ICT
	Programmamanager	Programma Sensing
	Projectleider LPB	LPB
	Operationeel projectleider LPB	Eenheid Midden Nederland
	Communicatieadviseur LPB	Directie Communicatie
	Projectondersteuner LPB	LPB

Door de Korpsleiding is aan de portefeuillehouder Digitalisering & Cybercrime gevraagd om onderzoek te doen naar het nut en de noodzaak van de bodycam binnen GGP, met als grondslag artikel 3 Politiewet 2012. Het Landelijk Project Bodycams binnen het Programma Sensing heeft deze vraag vertaald naar:

- Het initiëren en faciliteren van 30 regionale, operationele proeftuinen¹. Als randvoorwaarde om deze proeftuinen te kunnen uitvoeren:
 - o is tijdelijke ICT uitgerold,
 - o zijn extra bodycams aangeschaft en
 - o is een Voorlopig Inzetkader opgesteld en na afstemming met GA, Min J&V, Privacy Platform, VIK, en met instemming van de COR vastgesteld door de Korpsleiding.
- Het (laten) uitvoeren van een 3-tal onderzoeken:
 - o Effecten en ervaringen gerapporteerd door gebruikers van de bodycams (operationeel, opinie gericht onderzoek);
 - o Evaluatie van het Voorlopig Inzetkader Bodycams, versie 1.2;
 - o Onderzoek naar de IV-impact (informatievoorziening en ICT) die noodzakelijk is voor het beschikbaar stellen en gebruiken van bodycams door de Nationale Politie.

1.1. Resultaten uit de onderzoeken

1.1.1. Gebruiksonderzoek

Vanuit het perspectief van de politiepraktijk zijn in de periode Q4 2017 – Q1 2018 de gebruikerservaringen met en de effecten van bodycams opgedaan en onderzocht in 30 proeftuinen. Deze proeftuinen zijn vervolgens het onderzoeksterrein geworden van het gebruiksonderzoek (n=2.125) door het lectoraat Cybersafety, een samenwerkingsverband van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en de Politieacademie (voortaan NHL) ².

Deelnemers aan de proeftuinen zien bodycams vooral als een nuttig middel ter vergroting van hun *eigen* veiligheid (80%). Bodycams dragen volgens hen in mindere mate bij aan de veiligheid van burgers of aan de algehele veiligheid in het publieke domein.

¹ Zie voor een overzicht van de Proeftuinen Bijlage 3

² Zie verder Hoofdstuk 3

Het vergroten van de eigen veiligheid heeft voor een deel te maken met de de-escalerende werking die kan optreden bij (verontwaardigde of agressieve) burgers (82%); de wetenschap gefilmd te worden, leidt in de regel tot meer normconform gedrag en kan ook leiden tot minder agressie en geweld. Hoewel de bodycams relatief vaak worden ingezet tijdens horecadiensten, zijn vrijwel alle deelnemers het erover eens dat het effect van het gefilmd worden wegvalt als sprake is van overmatig middelengebruik (alcohol, drugs). Ook bij zogenoemde verwarde is het effect van de bodycam nagenoeg nihil.

Politie mensen voelen zich vooral gesterkt doordat de beelden inzicht geven in de context van een situatie en ze mede hierdoor hun eigen handelen beter kunnen verantwoorden. De bodycamopnames vormen volgens hen een belangrijke (objectieve) aanvulling op hun eigen proces-verbaal van bevindingen. Ook zijn de opnames zeer bruikbaar als bewijslast bij strafzaken (85%).

Bodycams hebben een gering effect op het gedrag van collega's die betrokken zijn bij een incident en die dus ook kunnen worden gefilmd. Bodycams hebben het minste effect op het gedrag van de dragers zelf. Zij geven aan dat ze 'gewoon doen, wat ze moeten doen'.

"Als er mogelijk sprake is van geweld dat zich ook tegen ons kan richten, gaat de bodycam zeker aan voor mijn eigen veiligheid. Vaak als ik aangeef dat er opnames gemaakt worden, reageren agressieve personen toch anders en werkt dit de-escalierend."

Bodycams en de veiligheidsparadox

Uit het onderzoek komt naar voren dat de reden om al dan niet te willen werken met bodycams alles te maken heeft met de eigen veiligheid. Politie mensen die bewust kiezen voor de bodycam zeggen dat de opnames als tegenbewijs kunnen worden gebruikt worden bij klachten van burgers. Opnames tonen dan aan dat er professioneel en integer is gehandeld. Door de bodycam voelen zij zich veiliger. Politie mensen die bewust kiezen om de bodycam juist *niet* te gebruiken zeggen dat de opnames een onvolledig en onjuist beeld van hun handelen kunnen geven. De opnames kunnen onterecht tegen hen gebruikt worden, aldus de ondervraagden. Dit kan vervelende en onvoorziene consequenties hebben en de veiligheid van politie mensen ondermijnen. Opvallend hierbij is de veronderstelde negatieve rol van leidinggevend.

Deze veiligheidsparadox wordt naar alle waarschijnlijkheid opgelost naarmate er meer ervaring met de bodycam wordt opgedaan.

1.1.2. Evaluatie van het voorlopig inzetkader versie 1.2.

Het voorlopig inzetkader versie 1.2. (verder te noemen: 'inzetskader') is bedoeld voor het gebruik van een bodycam in de dagelijkse uitvoering van de politietaak op straat. Bij die taakuitvoering worden beelden gemaakt terwijl er vaak nog geen duidelijke aanleiding is. De verwachting is dat er iets kan gaan gebeuren. Maar juist in de alledaagse situaties waar niet duidelijk is of de politie gaat handhaven, opsporen of hulpverleners, wie slachtoffer of verdachte is, juist voor die situaties is dit beleidskader bedoeld. Dit is de kern van de toepassing van de bodycam.

Uit de online enquête van het NHL-onderzoek komt naar voren dat 75% van de bodycamdraggers het inzetkader in meer of mindere mate kent (zie ook paragraaf 4.2).

Aan Capgemini Consulting is opdracht gegeven het Voorlopige Inzetkader Bodycams te toetsen aan de gebruikspraktijk (praktijkanalyse) en aan de opgestelde doelstellingen van de proeftuinen (doelstellinganalyse). Daarbij stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

- Hoe wordt het inzetkader door de professionals (draggers bodycams) in de praktijk toegepast?
- In hoeverre passen de proeftuindoelstellingen binnen het huidige inzetkader bodycams?

De praktijkanalyse toont aan dat het inzetkader niet of vrijblijvend wordt toegepast in de praktijk. Dit heeft invloed op de rechtmatigheid waarmee bodycams momenteel worden gebruikt. Drie soorten knelpunten met het voorlopig inzetkader worden door gebruikers van bodycams ervaren:

- de werkwijze uit het voorlopig inzetkader is niet duidelijk;
- gebruikers zijn het niet eens met de werkwijze;
- de werkwijze is niet werkbaar/haalbaar in de praktijk.

Op basis van de praktijkanalyse zijn drie aanbevelingen geformuleerd om de ervaren knelpunten met het voorlopig inzetkader op te lossen:

- *Zorg voor een goede implementatie van het definitieve inzetkader*

Het werken conform inzetkader start bij een goede implementatie in de praktijk. Uit de analyse blijkt dat de implementatie verbeterd kan worden. De bekendheid met het voorlopig inzetkader is beperkt en in de praktijk leven door enkele verkeerde beelden over wat wel/niet mag met de bodycam. Aandachtspunt bij de implementatie zijn: (a) de mate van bekendheid met het inzetkader; (b) de wijze van creëren van bekendheid met het inzetkader; (c) de samenhang tussen de diverse communicatiemiddelen.

- *Herformuleer een aantal specifieke werkwijzen uit het inzetkader*

Een aantal werkwijzen, volgend uit het voorlopig inzetkader, is in de praktijk voor gebruikers van bodycams niet werkbaar, haalbaar of wenselijk. Advies is om op 5 plaatsen het voorlopig inzetkader te herformuleren³. De herformuleringen sluiten beter aan op de operatiën en maken duidelijker hoe in de praktijk de regel kan worden toegepast. Het gaat om suggesties voor verbeteringen m.b.t.⁴

- Het filmen in niet-publiek toegankelijke locaties
- Het beoordelen van beeldopnamen
- Burgers expliciet informeren over maken van bodycam-opnamen
- Live streaming
- Het gebruiken bodycam-opnamen voor social media

- *Regel de techniek achter de bodycam slim in*⁵

Een aantal geïdentificeerde knelpunten kan worden opgelost door de techniek achter de bodycam slim in te richten.

Op basis van de doelstellingenanalyse kan worden geconcludeerd dat niet alle proeftuindoelstellingen (in totaal acht operationele doelstellingen; zie paragraaf 3.1.) passen binnen het huidig inzetkader. Het onderscheid dat bij deze analyse is aangebracht, is als volgt:

- Volledig passend binnen het voorlopig inzetkader (vier doelstellingen);
- Niet-passend binnen het voorlopig inzetkader voor de proeftuinperiode (twee doelstellingen);
- Passend enkel binnen het inzetkader als opnamen worden gebruikt ten behoeve van doel-afwijkende verwerking en niet als initiële doeleinde (twee doelstellingen).

Twee aanbevelingen die volgen uit de doelstellingenanalyse:

- *Neem een besluit over de definitieve reikwijdte van het inzetkader*
- *Formuleer nauwkeurig de doelstellingen bij verder gebruik van bodycams en zorg dat de gebruiker de bodycam daarvoor bewust gebruikt*

1.1.3. Onderzoek naar de informatievoorziening

De IV-organisatie (afgekort: IV) heeft nog geen standaard dienstverlening voorhanden om verwerking van bodycam opnames met ICT te faciliteren; deze is in ontwikkeling. De Dienst ICT heeft hiervoor de Productielijn Verkeer en Sensing opgezet.

In de proefperiode is geconstateerd dat noodzakelijke componenten als netwerken (lees: verbindingen) en PC's onvoldoende zijn gedimensioneerd om snel en adequaat aan beeldtransmissie en -verwerking te kunnen doen.

Ook het beheer van de ondersteunende ICT evenals het Facilitair Beheer dienen nog te worden ingericht. Dit gebeurt mede op basis van de kwaliteitseisen die de politieorganisatie dient te stellen aan het maken en verwerken van opnames. Dit 'stellen' maakt onderdeel uit van de implementatieperiode. De aanbeveling hiervoor is dan ook om samen met de operatie de werkprocessen als registratie, opslag & verwerking, uitkijken en ter beschikking stellen/verstrekken zo spoedig mogelijk te beschrijven en in te richten. Zijn deze processen namelijk niet of niet-adequaat ingericht, dan wel zijn vanuit strategisch/ tactisch oogpunt geen uitspraken gedaan over aspecten als locatie van inzet, moment van inzet, kwaliteit van verwerking en verantwoordelijkheden bij inzet, dan zijn de risico's op te veel, te weinig of onvoldoende ICT navenant aanwezig.

³ Martine Middelveld & Erik Staffeleu, *Evaluatie voorlopig Inzetkader Bodycams*, Capgemini Consulting, 2018: hoofdstuk 5.1.2

⁴ De herformuleringen worden toegepast in het *Inzetkader Bodycams versie 2.0*, dat na besluitvorming door de Korpsleiding wordt gepubliceerd.

⁵ Zie : Martine Middelveld & Erik Staffeleu, *Evaluatie voorlopig Inzetkader Bodycams*, Capgemini Consulting, 2018 hoofdstuk 5.1.3

Als het gaat om realisatie van ICT en beheer van ICT constateert het project dat momenteel een behoorlijk aantal stappen wordt gezet zoals de ontwikkeling van het MultiMedia platform voor beeldverwerking, alsmede de uitvoering van het Programma Implementatie beheer Mobiele ICT.

Als er besloten wordt om de bodycam als operationeel middel voor de politie te implementeren, dan adviseert het project om het huidige projectteam de opdracht te geven de implementatie te begeleiden en mede op basis van het door het project uitgewerkte architectuur-advies de generieke ICT-voorzieningen toe te passen in de praktijk.⁶ Daartoe wenst het project een tweetal digitale pilots te starten. Doel van de pilots is om in gezamenlijkheid met de eenheden enerzijds de operationele werkprocessen te beschrijven en in te richten en anderzijds om zodoende de gewenste ICT dienstverlening op maat vorm te kunnen geven. Dit lukt alleen in goede samenwerking met elkaar.

Omdat de implementatie zich richt op organisatie-, sturings- en ICT-ontwikkeling adviseert het project om in de volgende fase kleinschalig te starten en nadere ervaringen op te doen. De volgende fase bestrijkt een periode van 2 á 3 jaren. In deze periode dient er gewerkt te worden binnen de financiële kaders van de GGP- en Regeerakkoord-gelden, wat impliceert dat er per eenheid circa 100-200 bodycams beschikbaar worden gesteld. Indien een eenheid meer bodycams wenst aan te schaffen, dan dient de eenheid deze zelf meerjarig te financieren á raison van € 3.590 per stuk per jaar.

Tot slot: dringend noodzakelijk is om in de transitieperiode het Programma van Eisen, versie 0.1.dd. 24 april 2018, ten aanzien van de ICT, maar ook ten aanzien van aanschaf van de bodycam verder uit te werken en te actualiseren. Naast bouw van op maat gesneden ICT leidt het Programma van Eisen tot het doen van een Europese aanbesteding om te komen tot een raamcontract. Op basis van dit contract is de politieorganisatie in staat om rechtmatig in te kopen en worden zodoende wildgroei en onrechtmatigheid voorkomen.

1.2. Conclusies

Zowel voorafgaand aan de proeftuinperiode als na afloop daarvan is het overheersende beeld dat bodycams een bruikbare toevoeging zijn voor de uitvoering van de politietaak. Niet-dragers zijn kritischer dan dragers van de bodycam. In de proeftuinen is inzicht verkregen in de samenhang tussen het primaire gebruik van bodycams en de meer secundaire werkzaamheden die voortvloeien uit verwerking en opslag van bodycamopnames.

De kwaliteit van de invoering van bodycamgebruik vraagt nadrukkelijk aandacht. Kennis van regelgeving en afspraken is onvoldoende en hierdoor ontstaat onbewust onbekwaamheid. Het gebruik van bodycams kent neveneffecten waarvan de proeftuin deelnemers zich onvoldoende hebben gerealiseerd dat die zouden kunnen optreden. Neveneffecten hebben betrekking op de beoordeling van privacyschending van burgers en van politiemedewerkers, het gebruik van bodycambeelden in de beoordeling van het handelen van politiemedewerkers met name wanneer sprake is van intern en of strafrechtelijke onderzoeken.

In de proeftuinen is duidelijk geworden dat het gebruik van bodycams in hoge mate afhangt van de gebruiksvriendelijkheid. Dit geldt niet alleen voor de bodycam en draagmiddelen zelf maar minstens zo sterk voor de operationele bruikbaarheid van verkregen bodycambeelden. Met name in situaties waarbij beelden in zeer korte tijd, dat wil zeggen binnen de enkele uren beschikbaar moeten zijn voor operationele beoordeling is het vereist dat hiervoor IV processen adequaat zijn ingericht. Onderwerpen die hier van belang zijn, zijn registratie, opslag en verwerking, verstrekking, beveiliging en de performance van ICT. Duidelijk is geworden dat een dergelijke IV voorziening zich niet beperkt tot bodycams maar geldt voor alle data-opslag waarmee de politie werkt en in de toekomst gaat werken.

Het maken van opnames leidt ertoe dat er meer nagedacht wordt over het eigen gedrag en de reactie die dit gedrag teweegbrengt bij burgers. Als politiemensen rustiger en voorkomender zijn in hun optreden, heeft dit ook zijn weerslag op burgers.

⁶ Zie Ben Schaar. *IV Scenarios*, Versie 1.0 incl. Architectuuradvies, Mei 2018

Het projectteam concludeert dat, op basis van de verrichte onderzoeken en wijze van uitvoering van de proeftuinen, de inzet van bodycams zinvol is. Het projectteam vindt het aannemelijk dat wanneer langer met voldoende bodycams wordt gewerkt, het nut zal toenemen. Hierbij is het van belang dat de benodigde infrastructuur en ondersteuning voldoende is geëquipeerd om niet belemmerend te werken voor de operationele doelen die met het gebruik van bodycams worden beoogd. Het projectteam stelt vast dat de verwachte IV impact hoog tot zeer hoog is. Dit geldt voor de beschrijving en inrichting van de operationele en IV werkprocessen en voor de bouw van goed functionerende ICT. Bij gebruikers bestaat de wens om bodycamdata (beelden) eenvoudig, snel maar gecontroleerd te kunnen bewerken. Deze rol in de taakuitvoering lijkt het best aan te sluiten bij de regionale teams technisch toezicht (TTT). In de implementatiefase dient onderzocht te worden of deze aansluiting terecht is en hoe deze wordt ervaren.

Gelet op de beperkte ervaring die is opgedaan, zowel in omvang van de huidige proeftuinen en de doorlooptijd van 4 tot 5 maanden, zijn nog voldoende onderzoeksvragen te beantwoorden. Behoudens de handhavingstaak zijn nauwelijks ervaringen opgedaan ten behoeve van de opsporing en intelligence als onderdeel van de politietaak. Het werken met verschillende juridische kaders, handhaving en opsporing, vraagt een nadere verkenning. Het project realiseert zich op basis van de opgedane ervaringen dat aanpassing van ICT performance een technisch en financieel majeure operatie is. Alleen om die reden lijkt wanneer het tot voortzetting van bodycams bij de politie komt, fasering in de uitrol noodzakelijk en gewenst.

Wanneer besloten wordt tot nieuwe proeftuinen om niet beproefde werkwijzen met bodycams uit te proberen, adviseert het projectteam onderzoekkundig meer aandacht en belang te schenken aan de precisering van de onderzoeksvragen. Ook het gebruik van referentiegroepen, waardoor een kwalitatieve beoordeling over de bruikbaarheid kan worden vastgesteld, is wenselijk.

1.3. Aanbevelingen

Met betrekking tot het **gebruik** van bodycams:

- Ga door met het gebruik van bodycams met name voor werkzaamheden in de basisteams. Start kleinschalig:
 - a. Qua tijd: voor een periode van 2 a 3 jaar
 - b. Qua financiën: binnen de vastgestelde GGP- en Regeerakkoordgelden
 - c. Qua volume: totaal 100-200 bodycams per eenheid;
- Stel het bijgestelde Inzetkader 2.0 vast;
- Zet de bodycam in met als hoofddoel de vergroting van het de-escalerend vermogen van de individuele politiemans of -vrouw;
- Evalueer na deze periode de inzet en de kaderstelling;
- Bevorder het vakmanschap ten behoeve van het werken met de bodycam, waarvan het begrijpen & accepteren van het Inzetkader onderdeel uitmaakt;
- Doe ervaring op op welke wijze de inzet van bodycams bruikbaar is voor andere doelen dan Handhaving, zoals bijvoorbeeld Opsporing of Intelligence;
- Stuur op gebruik en inzet van de door de politieorganisatie rechtmatig aangeschafte bodycams;

Met betrekking tot de **implementatie**:

- Start de implementatie waarbij aan de portefeuillehouder Digitalisering & Cybercrime opdracht wordt gegeven om een implementatieplan op te stellen.
- Draag de implementatie op aan de eenheden, ondersteund door de Teams Technisch Toezicht en het Programma Sensing;
- Draag de sturing van de implementatie op aan een complementair ingerichte stuurgroep waarin zitting hebben vertegenwoordigers van DROS en de Districten Adviesgroep (DAG);
- Creëer een voorziening waarmee kan worden gestuurd op inzet van bodycams en waarbij tegelijkertijd nut en noodzaak van de inzet periodiek kan worden geëvalueerd;
- Zorg ook voor toereikende ICT;
- Realiseer een voorziening waarmee bodycams rechtmatig kunnen worden ingekocht;
- Zorg voor actualisering van het Programma van Eisen. Dit eisenpakket vormt de basis voor het doen van een Europese aanbesteding;
- Maak de ICT van bodycams niet exclusief maar beschouw deze als een toepassing van opname- cq digitale verwerking van data, met als doel het bereiken van 'shared benefits' voor alle ICT initiatieven;
- Beschrijf en richt in, mede ten behoeve van het realiseren van op maat gesneden ICT, vanuit strategisch en tactisch oogpunt de werkprocessen Registratie, Opslag & Verwerking, Verstrekking en Uitkijken.

2. Inleiding

2.1. Achtergrond & aanleiding

De inzet van bodycams is de afgelopen 20 jaar op verschillende manieren uitgetoetst bij de diverse regio's en eenheden. De verschillende experimenten aldaar hebben laten zien dat dit hulpmiddel voor de politietaken ingezet kan worden mede dankzij de toegenomen technische mogelijkheden. Ook de ons omringende maatschappij zelf maakt meer gebruik van beeldmateriaal en opname-apparatuur.

Daar staat tegenover dat we nog steeds onvoldoende zicht hebben op het doel, het nut en de daadwerkelijke effectiviteit ervan. We veronderstellen dat dit een positief effect zal hebben bijvoorbeeld op de veiligheidsbeleving van collega's en burgers. We veronderstellen ook dat het gebruik van opnames vooraf, tijdens en na afloop van een incident van toegevoegde waarde kan zijn voor de politietaken. Maar écht aantonen kunnen we (nog) niet.

Ook uit eerder onderzoek van Politie en Wetenschap (P&W)⁷ blijkt dat nog onvoldoende duidelijk is in welk soort gevallen en onder welke omstandigheden de bodycam daadwerkelijk aangetoonde meerwaarde heeft voor het politiewerk. Gedegen studies naar significante effecten van bodycamgebruik – ook in andere landen - ontbreken eveneens⁸.

Met het uitblijven van landelijke afspraken rond het gebruik van bodycams is er dientengevolge thans een grote variëteit ontstaan niet alleen in de verwerving van bodycams, maar ook in de onderliggende bedrijfsprocessen (registratie & uitgifte van de bodycams, opslag, verwerking & verstrekking). Deze geconstateerde variëteit kent talloze risico's en is derhalve onaanvaardbaar voor de politieorganisatie⁹.

2.2. Opdracht & scope

De korpschef en de portefeuillehouder Digitalisering & Cybercrime hebben de wens uitgesproken om bodycams toe te voegen aan de operationele middelen van de politie, maar wel op een wijze waarin de effectiviteit van het gebruik, de waarborgen rond het goed beheer van politiedata en ten aanzien van de collega die het middel inzet, goed zijn onderzocht en afgesproken.

De korpschef zegde toe dat in 2017 praktijkproeven (proeftuinen) zouden worden gehouden in alle eenheden. De resultaten uit deze (30) proeftuinen dienen uiteindelijk voor het uitbrengen van een advies ter besluitvorming.

In het advies dient te zijn uitgezocht - uitgaande van voorlopig landelijke regelgeving en hierin beschreven verantwoordelijkheden – wat de beschikbaarstelling van bodycams betekent voor het politieproces en de beheerprocessen eromheen die binnen de politieorganisatie noodzakelijk zijn om opnamen te kunnen gebruiken, en deze te ontsluiten aan gremia die beelden gebruiken voor hun taakstelling en aan burgers die hun beeld- en audio opnamen wensen in te zien.

Op basis van vastgestelde, voorlopige landelijke regelgeving dient tevens te zijn uitgezocht wat werkbare landelijke regelgeving zou moeten worden voor de uiteindelijke inzet en beheer. Tenslotte is informatievoorziening en ICT nodig om beeld- en audio - opnamen conform privacy- en politiewetgeving te kunnen verwerken. Hiervoor zijn 4 operationele processen gedefinieerd:

- Registratie & uitgifte
- Opslag beeldregistraties
- Uitkijken beeldregistraties
- Verstrekken beeldregistraties

⁷ S. Flight *De mogelijke meerwaarde van bodycams voor politiewerk*, Politie & Wetenschap Nr 93, 2017

⁸ Recentelijk is een interim-rapportage verschenen in de Duitse deelstaat Nordrhein Westfalen over onderzoek naar het de-escalierend effect van bodycams bij de politie: Kersting, S, Naplava, Th. u.a. *Bodycam. Die deeskalierende Wirkung von Bodycams im Wachdienst der Polizei Nordrhein-Westfalen*. Zwischenbericht Institut für Polizei- und Kriminalwissenschaft & Fachhochschule für öffentliche Verwaltung NRW, 2018

⁹ Zie voor een overzicht van de risico's Hoofdstuk 7

2.3. Aanpak / Leeswijzer

Het Landelijk Project Bodycams (LPB) heeft de hiervoor geformuleerde opdracht op de volgende wijze vertaald:

- Het opstellen en in werking stellen van een Voorlopig Inzetkader Bodycams, waarmee de rechtmatige inzet van bodycams binnen het Handhavingsdomein landelijk is geborgd; het voorlopig inzetkader is met instemming van de COR vastgesteld door de korpsleiding en per 1 oktober 2017 van kracht (zie **Bijlage 1**);
- Het honoreren, faciliteren en laten uitvoeren van alle ingediende voorstellen van proeftuinen in de periode oktober 2017-april 2018 (**hoofdstuk 3.1**);
- Het laten uitvoeren van een 3-tal onderzoeken:
 - Gebruiksonderzoek naar de inzet & effecten van de bodycams in 30 proeftuinen (**hoofdstuk 3**). Uit het oorspronkelijke onderzoeksrapport is een selectie op hoofdlijnen opgenomen in dit hoofdstuk. Dit is het belangrijkste onderzoek want het gaat over het nut van de bodycam in de operatie.
 - Evaluatie van het Voorlopig Inzetkader (**hoofdstuk 4**)
 - IV-onderzoek naar de IV/ICT-randvoorwaarden voor de implementatie van bodycams (**hoofdstuk 5**)
- Het toepassen van een rekenmodel om een business case op te stellen waarmee een indicatie wordt afgegeven van de investeringen en exploitatielasten van de bodycam (**hoofdstuk 6**);
- Het beschrijven van risico's die in de huidige situatie en met de in gebruik genomen bodycams optreden (ook alle apparatuur die buiten scope van dit project vallen, maar wel door de operatie worden gebruikt) (**hoofdstuk 7**);
- De eindconclusies en de aanbevelingen voor het vervolgtraject (**hoofdstuk 8**);
- De verantwoording voor de wijze waarop dit project is uitgevoerd
- Het beschrijven van een visie op de transitie en implementatie, en op de PDC-dienstverlening (**Bijlage 1**);

Bijlagen:

De hoofdstukken 3-5 zijn een extractie van de 4 genoemde bijlagen. Voor nadere details en raadpleging van de respectieve onderzoeken zijn deze separaat aan dit adviesrapport toegevoegd (**Bijlagen 2-5**)

3. De bodycam in de operationele politiepraktijk

Vanuit het perspectief van de politiepraktijk zijn in de periode Q4 2017 – Q1 2018 de gebruikerservaringen met en de effecten van bodycams opgedaan en onderzocht in 30 proeftuinen (voor het volledige overzicht van de proeftuinen op de eenheden zie Bijlage 2).

Deze proeftuinen zijn vervolgens het onderzoeksterrein geworden van het gebruiksonderzoek dat is uitgevoerd door het lectoraat Cybersafety, een samenwerkingsverband van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en de Politieacademie (voortaan NHL).

Parallel hieraan loopt overigens een separaat onderzoek binnen de eenheid Amsterdam en de Landelijke Eenheid in opdracht van Politie & Wetenschap. De hoofdvraag in dit onderzoek is als volgt geformuleerd: "Wat leveren bodycams daadwerkelijk op voor politiewerk in Nederland?". De resultaten hiervan worden eind 2018 verwacht.

3.1. Bodycam proeftuinen

In de voorbereidingen op de proeftuinen is aan alle eenheden gevraagd met welke intenties of hoofddoel(en) de bodycams in de proeftuinen worden ingezet. In totaal werden 19 hoofddoelen geformuleerd (kolom Links).

De hoofddoelen zijn in een separate evaluatie getoetst aan de doelbindingen binnen de politietaak Handhaving (art. 3 van de Politiewet 2012) en zoals deze zijn vastgelegd in het Voorlopig Inzetkader Bodycams¹⁰ (kolom Rechts).

Hoofddoelstellingen proeftuinen	Doelbindingen conform Voorlopig Inzetkader
Veiligheid Politie/GTPA	Vergroten objectieve veiligheid politie en/of verminderen incidenten tegen en door politie
Veiligheidsgevoel politie	Vergroten subjectieve veiligheid (veiligheidsgevoel) politie
Aansturing politie	Kwaliteitsverbetering politiewerk (evalueren en leren intern)
Betere informatiepositie	Vergroten bewijslast na incident:
Backoffice verbeteren	Versterken opsporing door versterken informatiepositie
Minder geweld door politie	Betere aansturing inzet politie door live mee te kijken
Kwaliteitsverbetering politiewerk	Confronteren en leren (beïnvloeden gedrag) burger
Administratief werk verlichten	Betere klachtafhandeling: objectief beeld ter ondersteuning afhandeling
Instructie collega	Metadoelen (bv. verschillende type bodycams vergelijken)
Klachtenonderzoek verbeteren	
Merken bodycams vergelijken	
Minder openbare orde incidenten	
Minder septs	
Objectief beeld na geweld politie	
Ontsluiten live stream	
Personen identificeren	
Preventie overlast	
Strafrechtelijke handhaving openbare orde	
Antwoord op vloggers	

¹⁰ Zie ook hoofdstuk 4

Alle ingediende proeftuinvorstellen werden door de Stuurgroep gehonoreerd. De 30 proeftuinen zijn per 12 april 2018 beëindigd.

3.1.1. Verantwoording inkoop en inzet van bodycams

Voor de proeftuinen zijn uiteindelijk 220 bodycams ingekocht op basis van het contract met de firma Scholten Awater "Mantel: NP-10932-2017 - Levering Werkplekapparatuur en gerel. Diensten P4, overige Werkplekapparatuur en Diensten".

De bodycams die in het kader van de proeftuinen zijn ingezet, betreffen de merken Axon, Zepcam, Iwitness, Vievu en PDR. Voor deze merken is gekozen vanuit het gegeven dat zij hun waarde en hun effectiviteit reeds hebben aangetoond bij de politie. Het project wenste geen enkel risico te lopen met een niet-werkend merk of type bodycam. Immers, het ging in de proeftuinen vooral inzicht te verkrijgen over intentie, nut of noodzaak en niet primair over de techniek. De merken werden verdeeld over de eenheden die:

- reeds gebruik maakten van die merken;
- reeds gebruik maakten van de ingerichte opslagconfiguratie;
- bekend waren met de werking van de merken;
- bekend zijn met de service van de betreffende leverancier.

3.2. Operationeel onderzoek van de LPB Proeftuinen ¹¹

Aan de NHL, is opdracht gegeven onderzoek te doen naar de "effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk in termen van activiteiten en outcome" ¹². Het onderzoek bestond uit de volgende onderdelen:

- Literatuurstudie
- Documentanalyse
- Focusgroepen
- Online vragenlijst (n = 2.125)

Over de validiteit van het onderzoek rapporteren de onderzoekers als volgt: "Door deze omvangrijke kwantitatieve dataset te analyseren en aansluitend te combineren met diverse kwalitatieve bevindingen, is een volledig en tegelijkertijd genuanceerd beeld ontstaan van de effecten van bodycamgebruik op het operationeel politiewerk." ¹³

3.2.1. Focusgroepen

Op 23, 24 en 25 Januari 2018 zijn op de Politieacademie te Apeldoorn in totaal 6 interactieve sessies gehouden, de zogenaamde Focusgroepen:

- Oud & Nieuw
- ZSM Afhandeling
- Horeca
- Hondengeleiders
- Evenementen
- Generiek

Doel van deze sessies was "het uitwisselen, bespreken en duiden van opgedane ervaringen in het dragen van bodycams." Uit de gemaakte gespreksverslagen is op te merken dat met de deelnemers vooral is ingegaan op generieke onderzoeksvragen die in alle focusgroepen zijn gesteld. Vastgesteld moest worden dat de representativiteit van het aantal bodycamdragers gering was; de beperkte beschikbaarheid van de deelnemers werd met name veroorzaakt door agenda- en roostertechnische factoren alsmede door een vooraf te korte planning van de sessies.

Het nevendoeel was evenwel om op basis van de feed back van de deelnemers optimalisatie van de gebruikersenquête te bewerkstelligen. Ondanks het geringe aantal deelnemers aan de focusgroepen is dit nevendoeel toch behaald.

¹¹ Het volledige onderzoeksrapport is als Bijlage 4 aan dit document toegevoegd.

¹² Prof.dr.W.Ph. Stol e.a. *Bodycamgebruik binnen het operationele politiewerk. Een studie naar effecten.* lectoraat Cybersafety, een samenwerkingsverband van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, de Politieacademie en het Cyber Science Center 10 Oktober 2017

¹³ Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk.* Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, hoofdstuk 8, p. 41

3.2.2. Online vragenlijst

De NHL heeft een online-vragenlijst opgesteld met 53 meerkeuze- en open vragen. De aan dit onderzoek deelnemende eenheden hebben 2.125 mailaccounts aangeleverd die zijn benaderd om de online-vragenlijst in te vullen. Per 26 maart 2018 zijn 551 vragenlijsten compleet ingevuld (circa 26%).

Eenheid	Proeftuinen		Onderzoek NHL	
	# Proeftuinen	# Bodycams	# Respons	%
Oost Brabant	2	18	52	9%
Limburg	4	18	131	24%
Zeeland West Brabant	2	15	37	7%
Oost Nederland	4	24	31	6%
Noord Nederland	4	20	58	11%
Midden Nederland	8	54	133	24%
Noord Holland	2	6	38	7%
Den Haag	2	40	49	9%
Rotterdam	1	10	22	4%
Amsterdam*	1	0	nvt	nvt
Landelijke Eenheid*	2	15	nvt	nvt
Totalen	31	220	551	100%

* De eenheid Amsterdam en de Landelijke Eenheid voeren weliswaar een 3-tal proeftuinen uit, maar zijn geen deelnemers aan dit onderzoek. De inzet van bodycams op deze eenheden zij onderwerp van separaat onderzoek door Politie & Wetenschap. Dat onderzoek duurt tot ultimo 2018.

3.3. Effecten en ervaringen ¹⁴

De hoofdvraag van het onderzoek luidde:

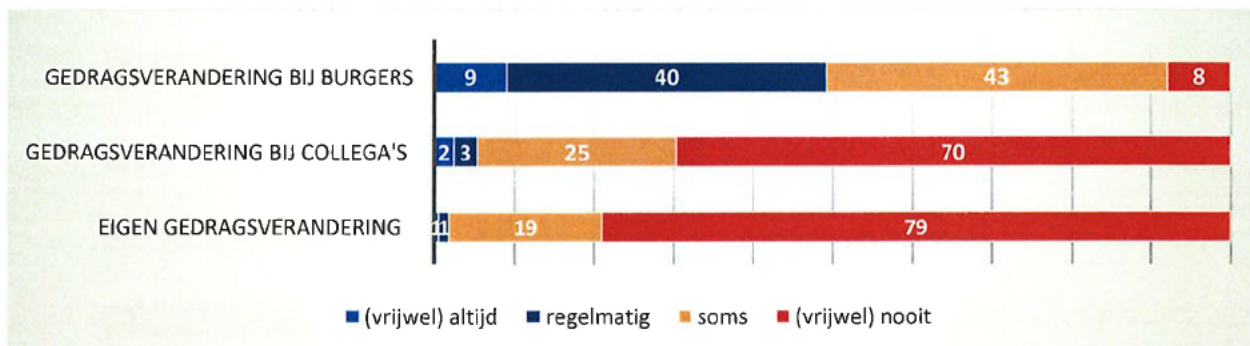
Welke positieve en negatieve effecten ervaren politiemensen (bodycamdragers en niet-dragers) van bodycamgebruik en waarom? ¹⁵

¹⁴ De teksten in de hierna volgende paragrafen zijn deels bewerkte/ingekorte tekstfragmenten (incl. tabellen en grafieken) uit het rapport Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018:

¹⁵ Het NHL-onderzoek heeft geen uitspraken kunnen doen over het doelbereik: "Doordat hetgeen 'wat er gebeurt en wat het oplevert' binnen de proeftuinen niet of niet systematisch wordt geregistreerd, is het onmogelijk om uitspraken te doen over doelbereik." Idem pagina 15.

De effecten en ervaringen met de bodycams zijn onderzocht in de volgende situaties: voor, tijdens respectievelijk na inzet van de bodycams. Deze paragraaf volgt in hoofdlijnen de structuur en opzet van het oorspronkelijke onderzoeksrapport zelf.

Leidt het gebruik van bodycams tot gedragsverandering? Het feit dat er gefilmd wordt, kan immers leiden tot het aanpassen van gedrag bij de betrokken burgers, maar ook bij de betrokken collega's en bij de bodycamdragers zelf. In minder dan 10% van de gevallen heeft de camera geen invloed op het gedrag. Het filmen heeft meestal geen effect op het gedrag van de betrokken collega's (70%) en naar eigen zeggen heeft de camera al helemaal geen effect op het eigen gedrag (79%).

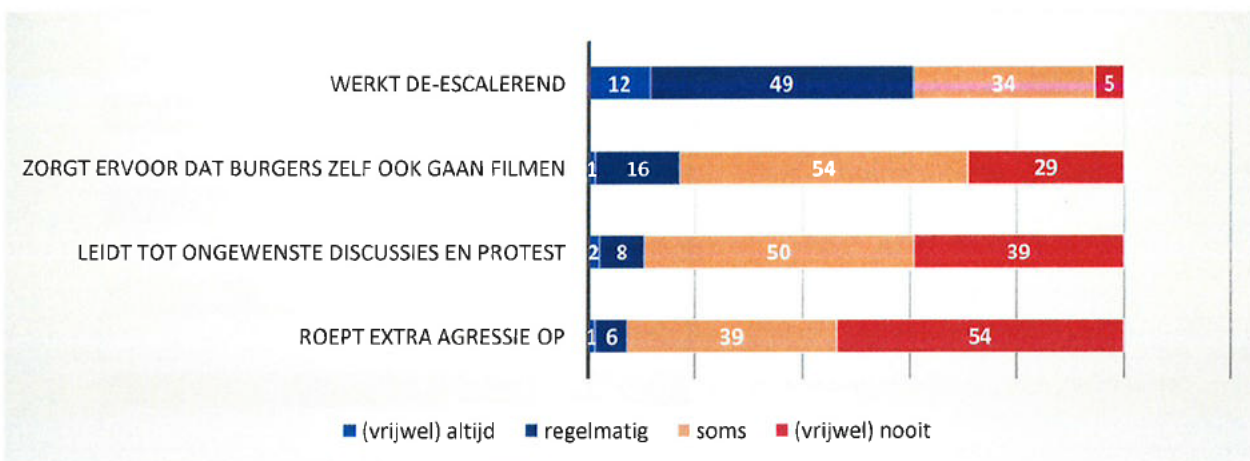

Grafiek: Waargenomen gedragsverandering als met de bodycam wordt gefilmd (%). Uit: Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, p 28

3.3.1. Effecten op het gedrag van burgers

Voorwaarde voor het vertonen van ander gedrag is dat de betrokken burgers in elk geval weten dat de politie opnames maakt. In het Voorlopig Inzetkader staat dat het bodycamgebruik altijd kenbaar moet worden gemaakt. Dit gebeurt ook in de meeste gevallen. In de grafiek is te lezen dat het expliciet kenbaar maken dat er wordt gefilmd meestal een corrigerend effect heeft. In meer dan 60% van de gevallen werkt dit de-escalerend

Toch treden er ook negatieve effecten op. De bodycam werkt dan juist escalerend. Zo komt het geregeld voor dat burgers besluiten om zelf ook te gaan filmen. Deze reactie treedt vooral op bij jongeren. Verder kan de mededeling dat de camera aangaat, leiden tot ongewenste discussie en protest.

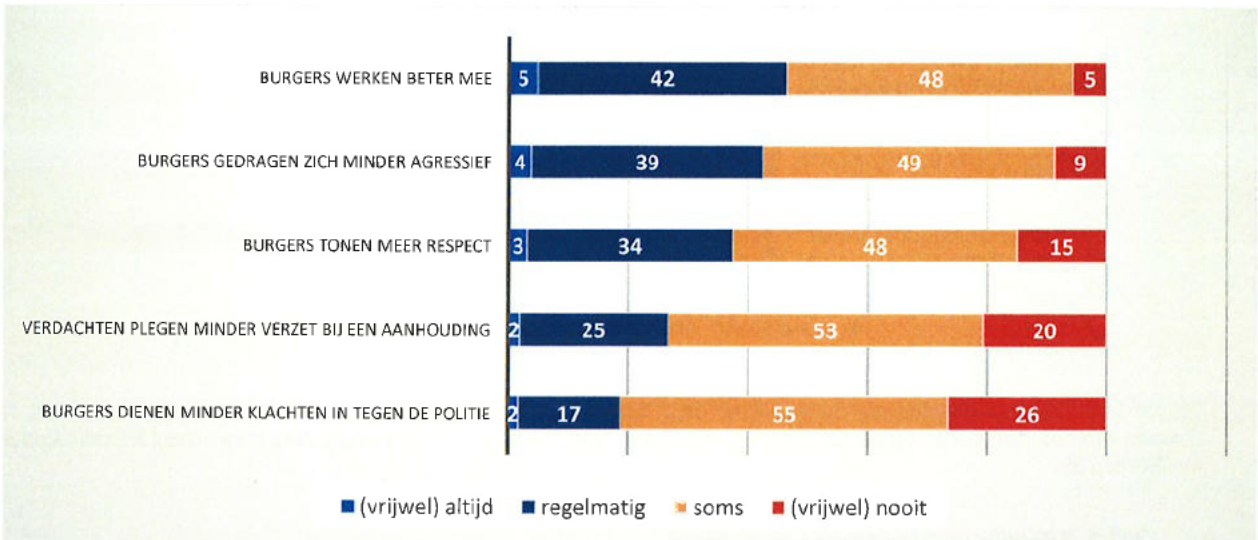

Grafiek: Effecten op het gedrag van burgers als expliciet kenbaar wordt gemaakt dat er opnames worden gemaakt (%). Gevraagd aan dragers en niet-dragers, n=551. Uit: Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, p. 29

Over het algemeen gedragen burgers zich coöperatiever, zijn ze minder agressief en tonen ze meer respect voor de politie. Burgers zoeken dus minder de confrontatie op.

Het tonen van opnames aan ouders van minderjarigen die alcohol hebben misbruikt, heeft meestal tot gevolg dat politiemensen serieuzer worden genomen en discussie uitblijft. De opnames worden gebruikt om ouders te confronteren met het alcoholmisbruik van hun kind. Deze beelden zijn vaak een *eye-opener* voor zowel ouders als voor jongeren en vormen aanleiding om het probleem aan te pakken. Ouders zijn dus eerder bereid om politiemensen te geloven als ze naast het verhaal ook geconfronteerd worden met de beelden.

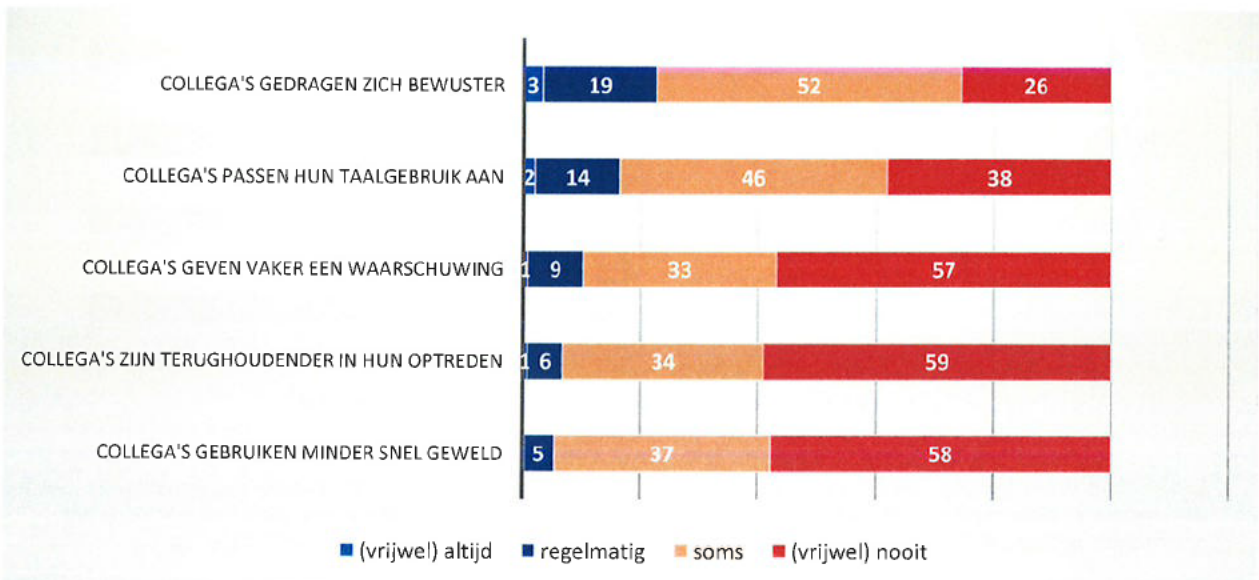
Niet alle burgers gedragen zich anders als een gevolg van de bodycam. Als een burger ernstig onder invloed is van middelen (drugs, alcohol), zeer geëmotioneerd is of psychotisch gedrag vertoont, dan heeft filmen totaal geen effect.

Grafiek: Effecten op het gedrag van burgers als met de bodycam wordt gefilmd (%). Gevraagd aan dragers en niet-dragers, n=551. Uit: Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, p. 30

3.3.2. Effecten op het gedrag van directe collega's

De meeste bodycamdragers (78%) informeren hun collega's wanneer ze de bodycam aanzetten. Deze gedragen zich bewuster, passen hun taalgebruik aan en geven vaker een waarschuwing als de camera draait. Er worden meer waarschuwingen gegeven voordat wordt overgegaan tot ingrijpen. Kortom, de collega's zijn zich bewuster van hun gedrag en meer geneigd om procedureel correct te handelen.

Grafiek: Effecten op het gedrag van collega's als zij met de bodycam worden gefilmd (%). Gevraagd aan dragers, n=380. Uit: Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, p. 31

3.3.3. Katalysator voor professioneler gedrag

De meeste deelnemers zijn van mening dat de bodycam weinig invloed heeft op hun handelen. Wel geven ze aan dat ze zich bewuster zijn van hun gedrag en selectiever zijn in hun uitspraken. Het maken van opnames leidt ertoe dat er meer nagedacht wordt over het eigen gedrag en de reactie die dit gedrag teweegbrengt bij burgers. Als politiemensen rustiger en voorkomender zijn in hun optreden, heeft dit ook zijn weerslag op burgers.

3.4. Effecten bodycamgebruik (na inzet)

De inzet van bodycams kan ook naderhand een effect hebben op de uitvoering van politiewerk.

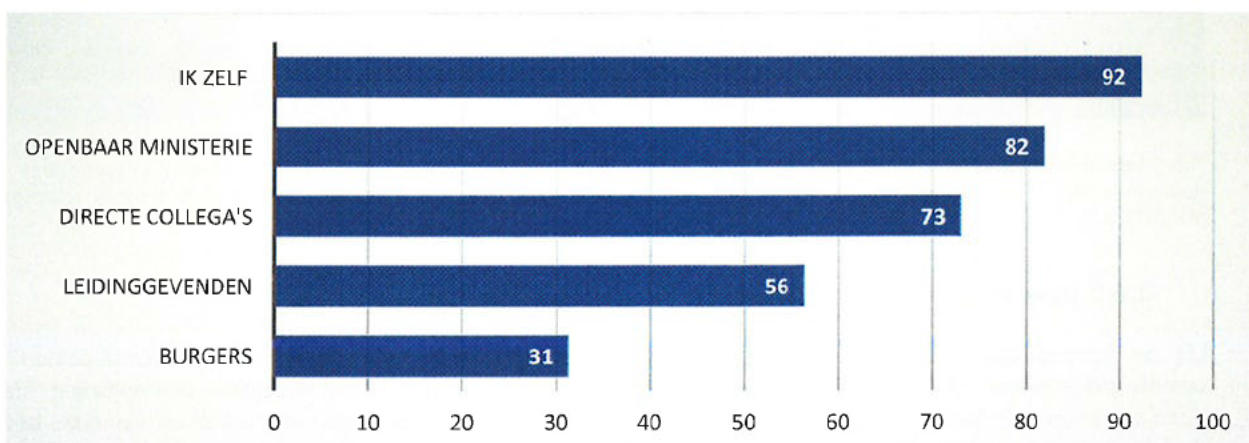
Ten eerste kunnen de opnames worden gebruikt voor opsporing en vervolging en als (aanvullend) bewijsmateriaal bij strafzaken.

De opnames kunnen verder worden gebruikt ter legitimering van het optreden van politiemensen, bijvoorbeeld bij de afhandeling van klachten tegen de politie.

Tot slot is het mogelijk om de opnames te gebruiken voor opleidings- en trainingsdoelen

Voorafgaand aan de vragen over het mogelijke gebruik van de opnames, is aan de deelnemers van de proeftuinen gevraagd *wie* volgens hen naderhand toegang zouden krijgen tot de bodycambeelden. In de onderstaande grafiek is te lezen dat veruit alle deelnemers aan de proeftuinen van mening zijn dat ze in ieder geval zelf de beelden naderhand moeten kunnen bekijken (92%). Op de tweede plaats volgt het Openbaar Ministerie (82%) – waarschijnlijk met het oog op de afhandeling van strafzaken – en op de derde plaats volgen de directe collega's (73%).

Iets meer dan de helft van de deelnemers vindt dat leidinggevenden toegang tot de beelden moeten krijgen. Hierbij is er een klein, maar significant verschil tussen dragers en niet dragers: naar verhouding hebben meer niet-dragers bezwaar tegen het bekijken van bodycambeelden door leidinggevenden. Het is onduidelijk waardoor dit verschil wordt veroorzaakt. Mogelijk is er onder niet-dragers meer angst dat de beelden door leidinggevenden kunnen worden gebruikt als controle- en repressiemiddel.

Grafiek: Welke personen of instanties mogen naderhand de bodycambeelden (%), n=551 Uit: Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, p.33

3.4.1. Gebruikmaking opnames bij strafzaken

In het Voorlopig Inzetkader staat dat in het belang van de waarheidsvinding de drager van de bodycam eerst een proces-verbaal moet opmaken en pas daarna – indien hij daartoe is geautoriseerd – de opnames mag bekijken¹⁶. In de online enquête is aan dragers gevraagd of deze werkwijze in de praktijk wordt nageleefd. Van de 380 dragers zegt 29% dat zij de door hen gemaakte opnames al voorafgaand aan het schrijven van het proces-verbaal bekijken, 13% bekijkt de opnames tijdens het opstellen van het proces-verbaal en 58% bekijkt de opnames – conform de procedure in het landelijk inzetkader – pas na het opstellen van het proces-verbaal.

¹⁶ *Voorlopig inzetkader Bodycams bij operationeel gebruik*, Programma Sensing, Landelijke Project Bodycams, Versie 1.2, 10 oktober 2017

In de praktijk heeft de bodycamdrager vrijwel altijd de mogelijkheid om de beelden terug te kijken, maar uit de focusgroepen komt naar voren dat dit door tijdgebrek of door urgente zaken nauwelijks wordt gedaan. De meeste dragers stellen hun proces-verbaal van bevindingen dus op zonder dat zij de beelden hebben gezien

Deelnemers aan de focusgroepen vinden dat bodycambeelden bijdragen aan een betere en meer zorgvuldige afdoening van strafzaken. Het zien van de beelden door de rechter kan volgens sommige deelnemers de uitkomst van het strafproces beïnvloeden. De opnames met de bodycam worden soms toegevoegd aan het pv strafdossier. Toch lijkt dit eerder uitzondering dan regel te zijn. In de focusgroepen is als reden aangegeven dat het doorsturen van beelden naar het OM technisch gezien als problematisch wordt ervaren.

3.4.2. Inzicht in rechtmatigheid politiehandelen

Opnames kunnen naderhand worden gebruikt om inzicht te verkrijgen in de rechtmatigheid van politiehandelen. Dit is vooral aan de orde wanneer er klachten zijn ingediend tegen het optreden van de politie. Minder dan 10% zegt dat de opnames regelmatig of vaak worden gebruikt om inzicht te verkrijgen in de rechtmatigheid van politiehandelen.

Tijdens de focusgroepen zijn enkele voorbeelden genoemd waarbij de opnames zijn gebruikt om klachten te pareren. Het ging daarbij vooral om klachten tegen het optreden van hondengeleiders en de inzet van (agressieve) politiehonden. Tegelijkertijd kan worden geconcludeerd dat de inzet van bodycams een preventief effect heeft: bodycamdragers gedragen zich op voorhand al gedisciplineerder en dit leidt ertoe dat onrechtmatig handelen en daarmee mogelijke klachten worden voorkomen.

	Opnames gebruiken voor inzicht in de rechtmatigheid van politiehandelen
(vrijwel) Altijd	,8
Regelmatig	6,3
Soms	20,5
(vrijwel) Nooit	40,5
Weet ik niet	31,8
Totaal (n=380)	100,0

Tabel: Gebruikmaking bodycambeelden voor inzicht in de rechtmatigheid van het politiehandelen (%). Uit: Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, p.36

3.4.3. Opleidings- en trainingsdoelen ¹⁷

Uit de focusgroepen komt een tweeledig beeld naar voren over het gebruik van bodycambeelden voor opleidingsdoeleinden. De meeste deelnemers erkennen het nut van bodycambeelden tijdens een opleiding. "Je ziet goed in wat de gevolgen zijn van hoe je optreedt." Tegelijkertijd geven zij ook aan dat het gebruik van deze beelden zowel politiemensen als betrokken burgers en verdachten in een kwetsbare positie kunnen brengen. "Als ik een fout heb gemaakt, en die maakt iedereen wel eens, dan hoeft niet iedereen dat in de hele regio te zien." De beelden kunnen onvoorziene effecten hebben en de nasleep hiervan kan langdurig zijn.

Deelnemers geven aan dat vóór het gebruik van beelden voor opleidingsdoeleinden eerst aan betrokkenen toestemming gevraagd moet worden. Als oplossing voor geconstateerde (privacy)problemen wordt het onherkenbaar maken van gezichten en het gebruik van een stemvormer genoemd.

Op dit moment worden bodycambeelden niet of nauwelijks gebruikt voor opleidingsdoeleinden. Wanneer dit wel gebeurt, wordt dit door politiemensen als zeer nuttig ervaren. De meeste deelnemers aan de focusgroepen zijn van mening dat de opnames eveneens gebruikt kunnen worden om te reflecteren op het eigen handelen. "Ik vind het goed om terug te kijken wat ik heb gedaan en na te denken over wat ik eventueel anders had kunnen doen."

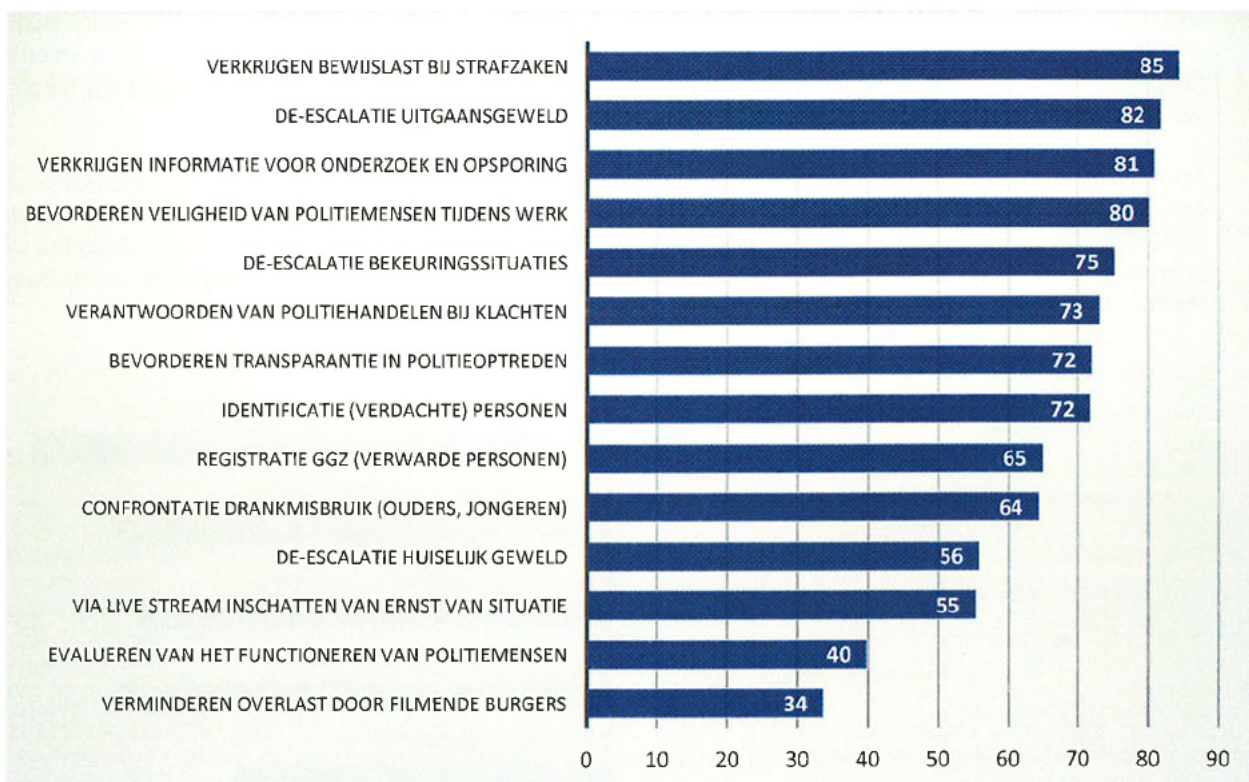
¹⁷ Beelden mogen voor training worden gebruikt mits beschouwd als doelafwijkende verwerking en niet als initiële doeleinde. Dat betekent dat de opnames voor de genoemde doelstellingen mogen worden gebruikt, maar primair moeten zijn verzameld met als doelstelling: uitvoering van de politietaak in het kader van gebiedsgebonden politiezorg. Parallel aan dit traject is op eigen initiatief van de eenheid Noord-Holland onderzoek verricht naar het leren en werken met bodycams: zie *Politieprofessionals: mobiliseren van verandercapaciteit in het primaire proces. Leren en werken met bodycams in de politieorganisatie. Hoe kan het anders en beter?* Innova Consultancy & Circon, Maart 2018

3.5. Beoordeling bodycams

Voor welke zaken is de bodycam een nuttig hulpmiddel gebleken? ¹⁸

Deelnemers aan de proeftuinen vinden de bodycam vooral nuttig om uitgaansgeweld te de-escaleren (82%) en om de veiligheid van politiemensen tijdens hun werk te bevorderen (80%). De-escalatie van uitgaansgeweld speelt vooral *tijdens* een politieoptreden en meer veiligheid voor politiemensen speelt zowel *voor*, *tijdens* als *na* een politieoptreden.

Het dragen van een bodycam voorkomt volgens de deelnemers incidenten met agressie of geweld. Daarnaast voelen politiemensen zich vaak gesterkt door het feit dat er beelden zijn van hun optreden. Hierdoor ontstaat meer inzicht in de context van een incident en kan de rechtmatigheid van hun handelen (objectief) worden beoordeeld.

Grafiek: Percentage deelnemers dat op basis van praktijkervaring de bodycam een (zeer) nuttig hulpmiddel vindt (draggers en niet-dragers, n=551). *Uit:* Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, p. 37

Twee andere onderwerpen die zeer hoog scoren zijn:

- het verkrijgen van bewijslast bij strafzaken (85%)
- het verkrijgen van informatie voor onderzoek en opsporing (81%)

De meerwaarde van de bodycam is hierbij vooral *na* een politieoptreden.

Relatief weinig deelnemers vinden bodycams een nuttig middel voor het evalueren van het functioneren van politiemensen (40%). Ook het inzetten van bodycams om overlast door filmende burgers tegen te gaan, wordt door relatief weinig deelnemers als nuttig beschouwd (34%).

Uit de focusgroepen komt naar voren dat de bodycam bijdraagt aan meer veiligheid op straat. Tegelijkertijd wordt benadrukt dat de bodycam niet het panacee is tegen allerlei vormen van overlast, agressie en geweld. Zoals eerder benoemd, heeft de bodycam geen effect op burgers die ernstig onder invloed zijn van bewustzijnsveranderende middelen (alcohol, drugs en medicijnen). Ook is er geen effect bij ernstig verwarde personen met psychotisch gedrag.

¹⁸ Zie Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, hoofdstuk 7 e.v.

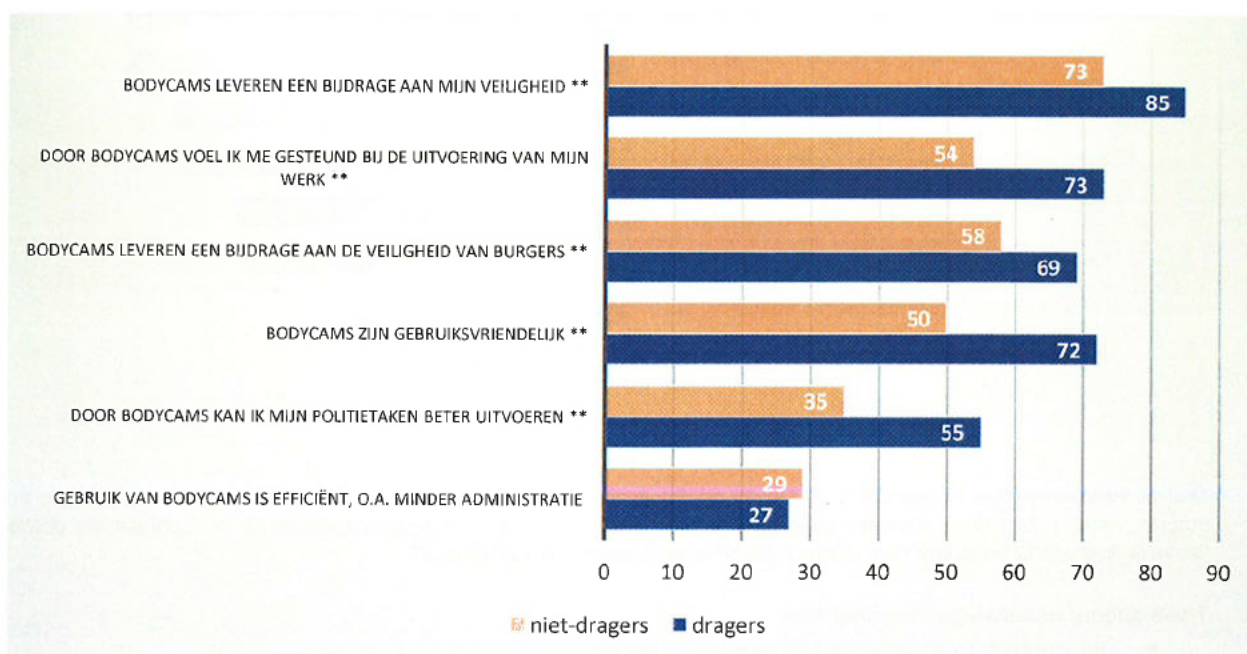
Hoe een persoon reageert op de bodycam is dus afhankelijk van de mate waarin iemand aanspreekbaar is en een afweging kan maken om ander gedrag te vertonen.

3.5.1. Werkbeleving met de bodycam

Bodycams hebben duidelijk een positief effect op werkbeleving: politiemensen voelen zich door de bodycam veiliger (85%) en gesteund bij de uitvoering van hun werk (73%). Naar verhouding worden de positieve effecten significant vaker door dragers dan door niet-dragers benadrukt. Het is vooralsnog onduidelijk waardoor dit verschil tussen dragers en niet-dragers kan worden verklaard. Mogelijk waren dragers al op voorhand positiever gestemd over de mogelijke werking van bodycams (*inschatting vooraf*), maar het is ook mogelijk dat positieve praktijkervaringen hierbij een rol spelen (*feitelijke ondervindingen*).

Uit dit onderzoek komt naar voren dat bijna driekwart van de dragers de bodycams gebruiksvriendelijk vindt (72%). Toch is een groot deel van de door deelnemers genoemde verbeterpunten van technische aard. Dagelijkse ergernissen hebben veelal te maken met de batterijduur, de uploadsnelheid (i.c. de kwaliteit van de internetverbinding), de omvang van de bodycam en het feit dat de bodycam nog onvoldoende 'hufferproof' zou zijn.

Andere zaken die voor veel deelnemers een doorn in het oog zijn, hebben vooral te maken met autorisaties en het beheer van de opnames. Deelnemers zouden zelf meer regie willen hebben over de opnames. Ook vinden ze dat de digitale infrastructuur te wensen overlaat, waardoor het erg lastig is om de opnames met anderen, zoals het OM, te kunnen delen. Dit komt tot uitdrukking in het feit dat een meerderheid van de deelnemers het gebruik van de bodycam inefficiënt vindt. Het werken met de bodycam zorgt voor meer administratieve besognes.

** significant verschil tussen dragers en niet-dragers.

Grafiek: Werkbeleving (% deelnemers dat stelling ondersteunt, n=551). Uit: Joyce Kerstens *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, p.39

3.5.2. Schending van de privacy

Uit het onderzoek blijkt dat deelnemers aan de proeftuinen het voornamelijk oneens zijn met de stellingen over negatieve effecten van bodycamgebruik. De stelling dat het gebruik van bodycams zou leiden tot een schending van de privacy van burgers wordt slechts door een enkeling ondersteunt. Opvallend is dat de deelnemers zich meer zorgen lijken te maken over een schending van hun eigen privacy. Het grootste zorgpunt is namelijk dat leidinggevenden de opnames met de bodycam zouden kunnen gebruiken om hun mensen te controleren: ongeveer 1 op de 5 deelnemers ziet dit als een mogelijk inzet van bodycams.

"Ik zet de bodycam bewust uit bij privégesprekken met voetbalsupporters. Dat geeft juist vertrouwen."

Onder collega's wordt er gediscussieerd over de bodycam. Sommigen verwelkomen het apparaat, maar een grote groep is kritisch. Veel politiemensen voelen zich kwetsbaar bij de uitoefening van hun werk en zijn in het verlengde hiervan onzeker en argwanend over de wijze waarop de opnames zullen worden gebruikt. De bodycamdragers stellen dat het zaak is om deze argwaan weg te nemen door heldere regels.

3.6. Samenvattende conclusies

Deelnemers aan de proeftuinen zien bodycams vooral als een nuttig middel ter vergroting van hun *eigen* veiligheid. Het vergroten van de eigen veiligheid heeft voor een deel te maken met de de-escalerende werking die kan optreden bij (verontwaardigde of agressieve) burgers; de wetenschap gefilmd te worden, leidt in de regel tot meer normconform gedrag en kan ook leiden tot minder agressie en geweld. Het effect van het gefilmd worden valt evenwel weg als sprake is van overmatig middelengebruik (alcohol, drugs). Ook bij zogenoemde verwarde personen met psychotisch gedrag is het effect van de bodycam nagenoeg nihil.

Bodycams hebben een gering effect op het gedrag van collega's die betrokken zijn bij een incident en die dus ook kunnen worden gefilmd. De meeste niet-dragers geven aan dat zij op dezelfde (professionele) wijze handelen als wanneer zij niet zouden worden gefilmd. Toch blijven sommige collega's – vooral de sceptici – liever uit beeld en als zij toch gefilmd worden, zijn zij doorgaans iets meer op hun qui-vive en gedragen zij zich bewuster.

Bodycams hebben het minste effect op het gedrag van de dragers zelf. Zij geven aan dat ze 'gewoon doen, wat ze moeten doen'. Maar politiemensen voelen zich vooral gesterkt doordat de beelden inzicht geven in de context van een situatie en ze mede hierdoor hun eigen handelen beter kunnen verantwoorden. De bodycamopnames vormen volgens hen een belangrijke (objectieve) aanvulling op hun eigen proces-verbaal van bevindingen. Ook zijn de opnames zeer bruikbaar als bewijslast bij strafzaken.

Bodycams en de veiligheidsparadox

De reden om al dan niet te willen werken met bodycams heeft alles te maken met de eigen veiligheid. Politiemensen die bewust kiezen voor de bodycam zeggen dat de opnames als tegenbewijs kunnen worden gebruikt bij klachten van burgers. Opnames tonen dan aan dat er professioneel en integer is gehandeld. Door de bodycam voelen zij zich veiliger.

Politiemensen die bewust kiezen om de bodycam juist *niet* te gebruiken zeggen dat de opnames een onvolledig en onjuist beeld van hun handelen kunnen geven. De opnames kunnen onterecht tegen hen gebruikt worden. Dit kan vervelende en onvoorziene consequenties hebben en de veiligheid van politiemensen ondermijnen. Opvallend hierbij is de veronderstelde negatieve rol van leidinggevendenden.

Het is zaak een oplossing te vinden voor deze veiligheidsparadox. Anders wordt de bodycam door de ene groep politiemensen ingezet vanwege de eigen veiligheid, terwijl de andere groep politiemensen om exact dezelfde reden de bodycam juist niet wil gebruiken.

3.7. Aanbevelingen

Het rapport komt tot zijn eindconclusie: "… bodycams zijn een bruikbaar hulpmiddel bij de uitvoering van politiewerk."

De onderzoekers achten het noodzakelijk om een professionaliseringsslag te maken. Daarbij denken ze aan verbeterde aandacht voor en uitvoering van voorlichting & instructie. Voorts stellen zij voor om al tijdens de opleiding aandacht te besteden aan het gebruik van bodycams als onderdeel van professioneel politiehandelen.

Vervolgens raden zij aan om gebruik te maken van enthousiaste en ervaren bodycamdragers die mogelijk kunnen voorkomen dat politiemensen op eigen initiatief en buiten alle kaders om apparatuur aanschaffen en inzetten.

Tenslotte: om een weloverwogen afweging te maken tussen de inzet van meer middelen of juist meer mensen is het van belang om de inzet van bodycams ook op lange termijn te monitoren en te evalueren.

3.8. Evaluatie Dossierhouders¹⁹

De vergadering van Dossierhouders Bodycams verrichtte op eigen initiatief een evaluatie van de proeftuinen in hun eigen eenheid. Het project heeft hen daartoe een evaluatieformat aangereikt, waarvoor de deadline van 23 maart 2018 werd afgesproken. In deze evaluatie zijn de volgende vragen gesteld:

- Geef een omschrijving van de doelstellingen van de proeftuin
- Welke algemene bevindingen m.b.t. het project onderken je?
- Welke specifieke bevindingen m.b.t. de operationele taken onderken je?
- Welke specifieke bevindingen m.b.t. het gebruik van het voorlopige inzetkader onderken je?
- Welke specifieke bevindingen m.b.t. IV/ICT-aspecten onderken je?
- Welke aanbevelingen m.b.t. operationele taken wil je doen?
- Welke aanbevelingen m.b.t. het gebruik van het voorlopige inzetkader wil je doen?
- Welke aanbevelingen m.b.t. IV/ICT-aspecten wil je doen?
- Zijn er onvoorziene effecten opgetreden?
- Heb je aanvullende opmerkingen/suggesties m.b.t. de voortgang/opvolging van het Landelijk Project Bodycams?

Er zijn 12 ingevulde evaluaties ontvangen vanuit 4 eenheden. In de onderstaande tabel wordt de respons op hoofdlijnen weergegeven. De evaluatie-documenten zelf zijn opgeslagen in het projectarchief.

Intentie/Doel	Situatie	Verbeteren	Aspect
Preventie		Processen	Strategie/tactiek inregelen
De-escalatie	Confrontatie		Operationele processen inrichten
			Beheerprocessen nog ongewis
Veiligheid	Surveillance / Horeca / Noodhulp	ICT	Infra is ontoereikend -> afbreukrisico
			Alle opnames moeten binnen NP-domein
Bewijslast	Identificatie		
	Sfeerbeeld	Inzetkader	Verruimen toepassingsbereik
	Aanvullend op regulier cameratoezicht		Eenvoudiger opzet
			Communicatie intensiveren
Evaluatie/educatie	Instructie	Bodycam	Geen middel personeelsvolgsysteem
	Coaching		Gebruiksvriendelijkheid moet groter
			Meer automatiseren, minder handelingen
Ondermijning	Controle		

¹⁹ Op alle eenheden zijn tijdelijk en ten behoeve van het Landelijk Project Bodycams zogenaamde Dossierhouders aangesteld, die in hun eigen eenheid de voortgang van het project coördineren en bewaken.

4. Het Voorlopig Inzetkader: rechtmatigheid van de bodycam-inzet

4.1. Voorlopig Inzetkader ²⁰

Het inzetkader is bedoeld voor het gebruik van een bodycam in de dagelijkse uitvoering van de politietaak op straat. Hierbij worden beelden gemaakt terwijl er vaak nog geen duidelijke aanleiding is. De verwachting is dat er iets kan gaan gebeuren.

Dat is een andere situatie dan het gebruik van een videoteam/auto bij evenementen of rellen, het maken van opnames tijdens een huiszoeking, of het bewust en duidelijk filmen van een politieactie door een filmploeg, voor evaluaties of tv-uitzendingen. In die situaties is immers duidelijk hoe de verhouding tussen burger en politie op dat moment geregeld is. Bij evenementen is er een duidelijke verordening door het bevoegd gezag en is de keuze om te filmen tevoren bepaald, evenals de locaties. Bij huiszoekingen is het de RC die bepaalt wat er met de beelden gebeurt. Bij algemene filmopnames is de burger duidelijk gewaarschuwd en kan deze opteren om niet in beeld te komen.

Maar juist in de alledaagse situaties, waar niet duidelijk is of de politie gaat handhaven, opsporen of hulpverleners, wie slachtoffer of verdachte is, juist voor die situaties is dit beleidskader bedoeld. Dit is de kern van de toepassing van de bodycam.

De bodycam als apparaat kan voor vele andere zaken worden ingezet, zelfs voor het vastleggen van een verhoor of getuigenverklaring, of voor het bieden van een overzichtsbeeld voor een commandokamer. Die inzet wordt niet bedoeld met dit beleidskader. Het is tevens maar helemaal de vraag of de bodycam als apparaat voor deze inzet het meest geëigende middel is. Een vaste of tijdelijke camera aan een lantarenpaal biedt beter overzicht dan de bodycam, is bedrijfszekerder en legt geen beslag op personeel. Een handcamera is effectiever voor vloggers en evaluatiedoelen, en maakt voor de betrokken burgers onmiskenbaar duidelijk dat er een keuze is om wel of niet toestemming te geven in beeld genomen te worden. Dat is van grote waarde.

Het inzetkader ziet daarom alleen op de kern van de inzet van de bodycam, zoals hierboven bedoeld.

Het Voorlopig Inzetkader Bodycams, versie 1.2 is sinds oktober 2017 landelijk van kracht, in ieder geval voor de duur van de proeftuinen.

4.2. Het Inzetkader in het NHL-onderzoek ²¹

Voor de dragers van bodycams is het voorlopig inzetkader vertaald naar een handreiking en een animatie. Hierin wordt kort de meest relevante informatie voor gebruikers van bodycams weergegeven.

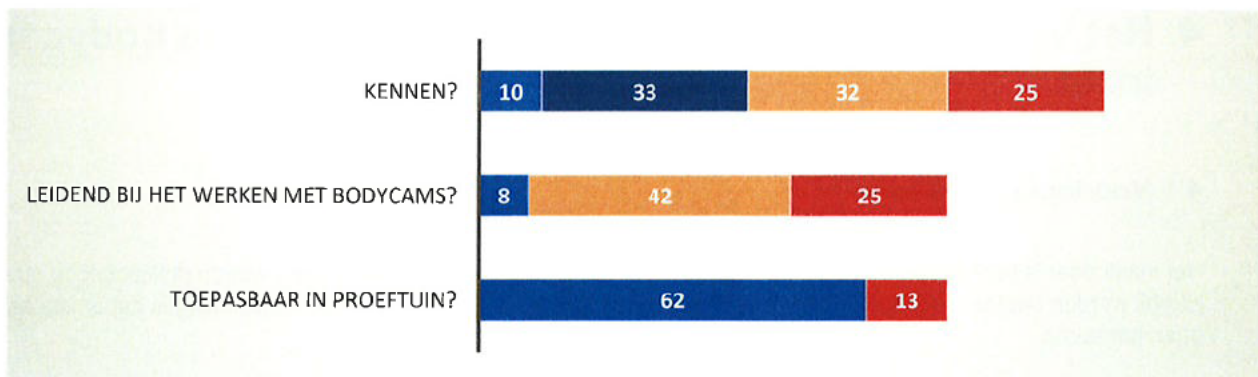
Uit de online enquête van het NHL-onderzoek komt naar voren dat van de 75% van de bodycamdraggers die het inzetkader in meer of mindere mate kennen, 32% er van heeft gehoord, kent 33% het in grote lijnen en is 10% goed op de hoogte van het inzetkader (zie bovenste staaf van de onderstaande grafiek).

Aan de bodycamdraggers die het inzetkader 'kennen', is tevens gevraagd in hoeverre dit kader voor hen leidend is bij het werken met bodycams (zie tweede staaf van de grafiek). Eén op de vier geeft aan dat zij in de praktijk totaal niet bezig zijn met het inzetkader, 42% beschouwt het inzetkader vooral als een richtlijn waarbinnen zij nog veel handelingsvrijheid hebben, en 8% ziet het inzetkader als een voorschrift met strikte regels over wat wel en niet mag.

Tot slot vindt 62% het inzetkader bruikbaar in de proeftuin. De overige 13% vindt dit niet (zie onderste staaf in grafiek).

²⁰ *Voorlopig inzetkader Bodycams bij operationeel gebruik*, Programma Sensing, Landelijke Project Bodycams, Versie 1.2, 10 oktober 2017

²¹ De resultaten uit het NHL-onderzoek over de ervaringen met het inzetkader leveren wellicht een afwijkend beeld op in vergelijking met die uit het Capgemini-onderzoek (zie paragraaf 4.3 e.v.). Hoewel beide onderzoeken onderling verschillen in vraagstelling en aanpak, acht het project de teneur van de resultaten vergelijkbaar.

Grafiek: omgang met Voorlopig inzetkader bodycams (antwoorden in percentage, n=380 dragers) Uit: Joyce Kerstens Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018, paragraaf 3.2

4.3. Evaluatie van het Inzetkader

Aan Caggemini Consulting is opdracht verstrekt het Voorlopige Inzetkader Bodycams te toetsen aan de gebruikspraktijk en aan de opgestelde doelstellingen van de proeftuinen. Het volledige evaluatierapport is als Bijlage 5 aan dit document toegevoegd.²² Bij de evaluatie van het voorlopig inzetkader stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

- Hoe wordt het inzetkader door de professionals (draggers bodycams) in de praktijk toegepast?
 - a) Wat betekent het inzetkader voor de werkwijzen met bodycams in de praktijk?
 - b) Hoe passen de professionals het inzetkader toe en waarom op die manier?
 - c) Waar zitten discrepanties tussen inzetkader en toepassing in de praktijk en hoe kunnen deze worden opgelost?
- In hoeverre passen de proeftuindoelstellingen binnen het huidige inzetkader aangaande bodycams?
 - a) Wat zijn de gewenste proeftuindoelstellingen (deze vraag wordt beantwoord in de onderzoekslijn Operatie)?
 - b) Kunnen de gewenste proeftuindoelstelling worden bereikt binnen het huidige inzetkader?
 - c) Waar zitten discrepanties en hoe kan dit worden opgelost?

Ten behoeve van het aanbrengen van focus en structuur voor de evaluatie van het voorlopig inzetkader is eerst het voorlopig inzetkader vertaald naar 20 werkwijzen:

#	Werkwijzen
1	De bodycam wordt vrijwillig gedragen
2	Alleen van dienstwege verstrekte middelen worden gebruikt
3	De drager van de bodycam beslist zelf wanneer de bodycam wordt aan- en uitgezet
4	Voorafgaand aan het maken van bodycam-opnamen wordt een bewuste afweging (is het noodzakelijk en proportioneel om in deze situatie bodycam-opnamen te maken?) gemaakt om wel of geen opnamen te maken
5	De bodycam wordt niet gebruikt voor stelselmatige observatie
6	Tijdens live-streaming bepaalt de drager van de bodycam of anderen meekijken
7	De drager van de bodycam wordt op de hoogte gesteld als anderen de bodycam op afstand aanzetten om live mee te kijken
8	Bodycam-opnamen worden alleen gemaakt op publiek toegankelijke plaatsen (bijvoorbeeld niet in een woning of een besloten plaats)
9	Collega's worden gewaarschuwd als bodycam-opnamen worden of zijn gemaakt waarbij zij herkenbaar in beeld komen
10	De bodycam wordt openlijk en duidelijk zichtbaar gedragen
11	Burgers worden expliciet geïnformeerd als opnamen worden gemaakt
12	Burgers kunnen zien als bodycam-opnamen worden gemaakt (bv. door een knipperend rood lampje)

²² Martine Middelveld & Erik Staffeleu, *Evaluatie voorlopig Inzetkader Bodycams*, Caggemini Consulting, 2018

13	Na het maken van opnamen wordt vastgelegd: van welk type bodycam de opnamen zijn, waar, wanneer en hoelang de bodycam is ingezet, met welk doel opnamen zijn gemaakt en wie de drager van de bodycam was
14	Het PV wordt opgesteld voordat eventueel de opnamen worden teruggekeken
15	Als toch eerst de bodycam-opnamen terug worden gekeken, voorafgaand aan het opstellen van het PV, dan wordt dit vermeld in het PV
16	De beoordeling of de bodycam-opnamen geschikt en noodzakelijk zijn voor het politiewerk (en dus moeten worden bewaard) wordt gedaan door de opnameregisseur/gegevensbeheerder
17	Bodycam-opnamen worden enkel gewist door de opnameregisseur/gegevensbeheerder
18	Bodycam-opnamen worden niet gedeeld op social media
19	Alle relevante handelingen met de bodycam-opnamen (bijvoorbeeld: ter beschikking stellen binnen Wpg-domein, verstrekken daarbuiten zoals aan het parket of VIK bij klachten, verlenen kennismening) worden gedocumenteerd
20	Binnen 4 weken (28 dagen), na datum van opname, wordt beoordeeld of de opnamen onbruikbaar of niet langer noodzakelijk voor de politietaak zijn.

Om deze vragen te kunnen beantwoorden is een verkennende fase gecombineerd met twee expertsessies. In de verkennende fase is een documentenanalyse uitgevoerd en zijn gesprekken gevoerd met leden van het LPB en deelnemers aan het dossierhoudersoverleg. De resultaten van de verkennende fase zijn gebruikt als uitgangspunt om de expertsessies op te zetten.

Doel van de eerste expertsessies is om inzicht te krijgen in de praktijkervaringen met het voorlopig inzetkader. In totaal waren 33 deelnemers, dragers van bodycams vanuit de verschillende proeftuinen, aanwezig. Eén eenheid was niet vertegenwoordigd, zij hebben schriftelijk input geleverd. Resultaten zijn vervolgens getoetst bij het dossierhoudersoverleg.

Doel van de tweede expertsessie is om te bepalen óf, en zo ja op welke punten het voorlopig inzetkader moet worden aangepast. Aanwezig waren leden van het LPB, inclusief een privacy functionaris.

4.4. Scope van de evaluatie

De scope van de evaluatie van het voorlopig inzetkader is daarbij als volgt geformuleerd:

- Het onderzoeksobject is het voorlopige inzetkader. Het voorlopig inzetkader is opgesteld voor het gebruik van bodycams voor de gebiedsgebonden politiezorg. Dat opnamen gebruikt kunnen worden in de uitvoering voor ander politiewerk is een feit (bv. voor opsporing en intelligence), maar valt buiten het inzetkader. De grondslag daarvoor kan worden gevonden in strafvordering en mediabeleid.
- Het huidige inzetkader is gebaseerd op de wettelijke regels die gelden voor het verwerken van politie- en persoonsgegevens, jurisprudentie, beginselen van behoorlijk bestuur, beleidsregels van de Autoriteit Persoonsgegevens, normen voor behoorlijk werkgeverschap alsmede op interne beleidsregels;
- Gewenste doelstellingen en werkbaarheid in de praktijk worden bekeken vanuit het werk in de basisteams van de politie.
- De introductie (bv. opleiding over het gebruik van bodycams) en de handhaving van het inzetkader in de praktijk is niet als specifiek aandachtspunt meegenomen in dit onderzoek. Zijdellingse opbrengsten hierover zijn wel meegenomen in het onderzoeksrapport.
- Meegenomen zijn de proeftuindoelstellingen. Binnen dit onderzoek is niet gekeken naar mogelijke toekomstige doelstellingen op basis van voortschrijdende techniek.

4.5. Bevindingen & aanbevelingen analyse praktijktoepassing

De praktijkanalyse toont aan dat het inzetkader niet op alle punten wordt toegepast in de praktijk. Dit heeft invloed op de rechtmatigheid waarmee bodycams momenteel worden gebruikt. Drie soorten knelpunten met het voorlopig inzetkader worden door gebruikers van bodycams ervaren:

- de werkwijze uit het voorlopig inzetkader is niet duidelijk;
- gebruikers zijn het niet eens met de werkwijze;
- de werkwijze is niet werkbaar/haalbaar in de praktijk.

Oranje = aanpassen voorlopig inzetkader; rood = technische oplossing; blauw = meenemen in implementatie

Figuur 1: Overzicht knelpunten voorlopig inzetkader en mogelijke oplossing ²³

Op basis van de praktijkanalyse zijn drie aanbevelingen geformuleerd om de ervaren knelpunten met het voorlopig inzetkader op te lossen:

- *Zorg voor een goede implementatie van het definitieve inzetkader*

Het werken conform inzetkader start bij een goede implementatie in de praktijk. Uit de analyse blijkt dat de implementatie verbeterd kan worden. De bekendheid met het voorlopig inzetkader is beperkt en in de praktijk leven door enkele verkeerde beelden over wat wel/niet mag met de bodycam. Aandachtspunt bij de implementatie zijn: (a) de mate van bekendheid met het inzetkader; (b) de wijze van creëren van bekendheid met het inzetkader; (c) de samenhang tussen de diverse communicatiemiddelen.

- *Herformuleer een aantal specifieke werkwijzen uit het inzetkader*

Een aantal werkwijzen, volgend uit het voorlopig inzetkader, is in de praktijk voor gebruikers van bodycams niet werkbaar, haalbaar of wenselijk. Advies is om op 5 plaatsen het voorlopig inzetkader te herformuleren ²⁴. De herformuleringen sluiten beter aan op de operatiën en maken duidelijker hoe in de praktijk de regel kan worden toegepast. Het gaat om suggesties voor verbeteringen m.b.t.

- Het filmen in niet-publiek toegankelijke locaties
- Het beoordelen van beeldopnamen
- Burgers expliciet informeren over maken van bodycam-opnamen
- Live streaming
- Het gebruiken bodycam-opnamen voor social media

- *Regel de techniek achter de bodycam slim in*²⁵

Een aantal geïdentificeerde knelpunten kunnen worden opgelost door de techniek achter de bodycam slim in te richten. De voorgestelde technische aanpassingen kunnen ondersteunen de praktijk en de juiste omgang met het inzetkader: efficiënter proces van beoordelen, verminderen van administratieve handelingen en expliciet informeren van burgers over het maken van opnamen. Het is aan te raden om waar mogelijk deze technische oplossingen direct op te nemen in het Programma van Eisen.

²³ Uit: Martine Middelveld & Erik Staffeleu, *Evaluatie voorlopig Inzetkader Bodycams*, Capgemini Consulting, 2018, p20

²⁴ Idem: hoofdstuk 5.1.2

²⁵ Idem: hoofdstuk 5.1.3

4.6. Bevindingen & aanbevelingen doelstellingenanalyse proeftuinen

Op basis van de doelstellingenanalyse kan worden geconcludeerd dat niet alle proeftuindoelstellingen (in totaal negen clusters) passen binnen het huidige inzetkader. Het onderscheid dat bij deze analyse is aangebracht, is als volgt:

- Proeftuindoelstelling past binnen het voorlopig inzetkader (vier doelstellingen);
- Proeftuindoelstelling past niet binnen het voorlopig inzetkader voor de proeftuinperiode (één doelstelling);
- Proeftuindoelstelling past enkel binnen het inzetkader als opnamen worden gebruikt ten behoeve van doelafwijkende verwerking en niet als initiële doeleinde (twee doelstellingen);
- Proeftuindoelstelling past enkel in bepaalde situaties binnen het voorlopig inzetkader. Afhankelijk van de precieze invulling van het gebruik van de bodycam voor die proeftuindoelstelling (twee doelstellingen).

Twee aanbevelingen die volgen uit de doelstellingenanalyse:

- *Neem een besluit over de definitieve reikwijdte van het inzetkader*

Het advies is om een besluit te laten nemen over de reikwijdte van het huidige inzetkader. Besluit zou moeten gaan over zowel het huidige toepassingsbereik (n.l. Handhaving) als voor het gebruik van de bodycam voor ander politiewerk zoals Opsporing en Intelligence. Het verdient de aanbeveling om een vervolgonderzoek uit te voeren naar de behoeften om de bodycam te gebruiken voor ander politiewerk.

- *Formuleer nauwkeurig de doelstellingen bij verder gebruik van bodycams en zorg dat de gebruiker de bodycam daarvoor bewust gebruikt*

De huidige formuleringen van doelstellingen zijn niet altijd specifiek genoeg om te kunnen bepalen of de doelstellingen binnen of buiten het voorlopig inzetkader vallen. De grens of iets wel of niet binnen het inzetkader valt (en dus rechtmatig wordt gehandeld) is dun. Het is aan te raden om doelstellingen voor het gebruik van bodycams zo nauwkeurig en concreet mogelijk te formuleren. Dit dient tevens als ondersteuning voor het handelen van de professionals in de praktijk.

5. Noodzakelijke Informatievoorziening & onderliggende ICT

5.1. Principe van samen denken en samenwerken:

De Informatie Voorziening-organisatie (IV) adviseert op verzoek de politieorganisatie of en zo ja, welke ICT de politieorganisatie (O) kan inzetten voor de ondersteuning van haar strategische, tactische, en /of operationele processen. De politieorganisatie bepaalt dus aan welke kwaliteitseisen de te realiseren IV/ICT moet voldoen. Het gaat er bij de realisatie van IV/ICT om: "denk met elkaar (O) en (IV) mee als het gaat om:

- de doelstellingen van de inzet van bodycams en daarvan afgeleid de wensen & kwaliteitseisen ('willen');
- de oplossingen hiervoor alsmede de haalbaarheid hiervan ('kunnen');
- de vereiste kaders voor realisatie van de oplossingen ('mogen');

Op basis van dit principe heeft het project in samenspraak met de politieorganisatie haar IV onderzoek uitgevoerd.

5.2. Kwaliteitseisen van de operatie

De kwaliteitseisen van de operatie worden afgeleid uit de intenties/doelstellingen waarvoor de bodycams worden ingezet. Naast de eisen aan de bodycam-hardware komen ook eisen ter sprake ten aanzien van veiligheid en privacy, informatie- en middelenregistratie, opslag- en analyse mogelijkheden, beheer, informatieverwerking en ontsluiting ten behoeve van aanvragers, de locatie van handeling, sturing, wetgeving, financiën en exploitatie. Het opstellen van een dergelijk pakket aan eisen resulteert in een zogenaamd Programma van Eisen (zie ook paragraaf 5.9).

5.3. Operationele vragen met IV-impact

Bij haar onderzoek naar de IV-componenten voor de bodycams heeft de IV-organisatie een aantal vragen voor de operatie geformuleerd. De antwoorden op de vragen helpen bij de inrichting van de IV en ICT. Het ging daarbij om de volgende vragen:

- Regionale of Landelijke inrichting van opname registratie en regie (waar is ICT nodig);
- Inrichting van het autorisatiemodel en borging van veiligheid en privacy; eigenaarschap van de beelden, m.a.w. hoe wordt het vergaren en verwerken van bodycambeelden in de politieorganisatie georganiseerd (bepaalt de beveiliging van beeldverwerking);
- Inkoop van bodycams: welke bodycams heeft de organisatie nodig;
- Wanneer en waar worden opnamen uitgekeken en wanneer/waar niet (bepaalt de netwerkvoorziening);
- Wanneer zijn de opnamen vitaal voor het politieproces (bepaalt de mate van en beveiliging van opslag);
- Hoe dienen de opnamen bij verzending, opslag en verwerking te worden beveiligd dan wel gelogd (ter voorbereiding op audit trails, handhaving inzetkader of toetsing AvG);
- Voor wie zijn de beelden bestemd (bepaalt welke koppelingen met ICT elders er nodig is);
- Wat heeft de organisatie nodig om beelden uit te kijken en gemakkelijk te analyseren op bruikbaarheid;
- Hoe en met behulp waarvan wordt over beeldverwerking gecommuniceerd;
- Wat is het te verwachten aantal te verstrekken bodycams (incl. procesmatige inrichting van onderliggende de bedrijfsprocessen).

De ICT organisatie heeft een architectuuradvies uitgewerkt. Het advies beschrijft de foto van de beoogde ICT inrichting en vormt de basis voor realisatie en implementatie van de ICT.

5.4. Het metacluster in de proeftuinen

Ten behoeve van alle operationele proeftuinen zijn bodycams gekocht en is tijdelijke ICT ingezet. Samen met een vijftal eenheden is door het project een overall en voor het IV onderzoek te raadplegen metacluster gedefinieerd. Dit metacluster heeft de volgende IV- vragen in de proeftuinen uitgetest:

1. In één proeftuin is een simulatieomgeving gebouwd zoals deze in de nabije toekomst moet worden gerealiseerd in het hoofdrekencentrum van de politie, het RC3;
2. een drietal andere proeftuinen binnen dit metacluster hield zich bezig met beheerprocessen die over regie en beheer van opnamen gaan;
3. een andere proeftuin vergeleek een 4-tal bodycam-merken;

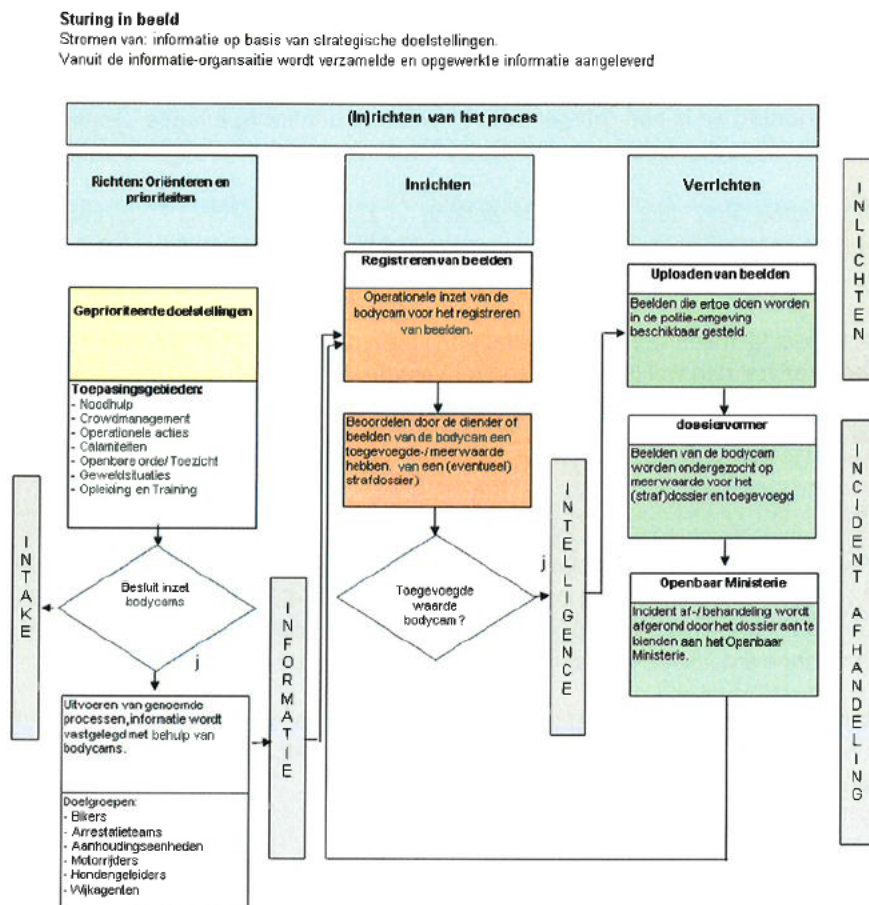
- enkele proeftuinen binnen dit metacluster hielden zich bezig met het effect van live streaming van opnamen naar de Meldkamer of naar het Operationeel Centrum.

5.5. De bodycam in de politieprocessen

Het IV-onderzoek naar de inzet van bodycams ten behoeve van de politietaak heeft eerst de strategische, tactische en operationele processen in kaart gebracht en geanalyseerd²⁶. Op basis van deze analyse is de IV-impact beschreven.

Rechtmatige inzet van de bodycam wordt rechtstreeks gelinkt aan de politietaak. De aansturing ervan gebeurt op het strategische-/ tactische niveau; vooraf wordt immers bepaald met welke intentie mens en middelen (zoals in ons geval de bodycam) worden ingezet, wordt het proces aangestuurd en gemonitord.

Vervolgens worden de operationele werkprocessen van inrichten en verrichten verder uitgelopen. In het onderstaande schema is dit gehele proces in beeld gebracht.

5.6. De operationele processen en IV/ICT

In het IV-onderzoek worden op operationeel niveau de volgende processen onderscheiden:

- Registratieproces: welke bodycam, door wie, wanneer & met welk doel/intentie
- Opslag & verwerkingsproces : opslag & identificatie van bodycambeelden
- Uitkijproces: beeldbeoordeling, archivering
- Verstrekkingproces: verstrekken beeld/geluid aan interne/externe partners (VIK/recherche/OM/burgers/gemeenten)

²⁶ Over de omgang met gegevens wordt verwezen naar Suzanne Franken e.a. *Privacy & Security by Design. Uitvoeringskader voor de omgang met gegevens*. Versie 1.0, 20 juli 2017

5.6.1.Registratieproces

De medewerker krijgt na instemming van de operationele leiding de beschikking over een bodycam gedurende zijn/haar inzet voor dienst/activiteit. Het inregelen van een eenduidig en sluitend registratieproces is hierbij een vereiste. Het moet te allen tijde helder zijn, wie op welke moment gebruik mag maken/heeft gemaakt van de bodycam en met/voor welk doel de bodycam is ingezet. De registratiehandeling dient eenvoudig en (bij voorkeur) volledig geautomatiseerd te zijn om onregelmatigheden in de registratie te voorkomen.

5.6.2.Opslag- & verwerkingsproces

De bodycambeelden worden (centraal) binnen het politiedomein opgeslagen en zijn vanaf iedere willekeurige NP-werkplek te benaderen mits autorisatie dit toestaat. De naamconventie van de beeldbestanden die door de bodycams zijn gemaakt en verwerkt, wordt samengesteld op basis van ID-gebruiker, datum/tijdstip & locatie (GPS-coördinaten). De naamconventie is standaard en niet te manipuleren door de medewerkers.

Plaatsing van beeldopnamen in een beveiligde 'cloud' omgeving heeft de hoogste prioriteit bij inrichting van een netwerk- en opslagvoorziening en is een dringende eis vanuit de politieorganisatie. Ongeautoriseerde toegang tot de beeldopnames is uit den boze.

De ICT organisatie draagt hiertoe zorg door opnameverwerking in zijn algemeenheid ²⁷ te benaderen om daar vervolgens een opslag voorziening voor te ontwerpen en te bouwen. Grote vraagpunt is nog het netwerk dat momenteel zeker niet is voorbereid op beeldverwerking. Hetzelfde geldt voor de pc infrastructuur om beelden te kunnen bekijken.

De opslag van het beeldmateriaal kent een wettelijke bewaartermijn van maximaal 28 dagen. Tenzij beeldmateriaal is toegevoegd aan een Proces Verbaal dan wel is opgevraagd ter verstrekking (opslag onder het Wpg verstrekkingen--en bewaarregime), wordt het na genoemd termijn automatisch vernietigd. Dit gehele opslagproces wordt geautomatiseerd uitgevoerd.

5.6.3.Uitkijkproces

In het uitkijkproces wordt bepaald welk beeldmateriaal voor opvolging in aanmerking komt, zoals toevoeging aan het PV, bewaring in het kader van WPG art. 8, opvraging door Veiligheid, Integriteit & Klachten (VIK), etc. Ook een expliciet verzoek tot vernietiging van beeldmateriaal vindt hierin plaats. Centraal in het uitkijkproces is het antwoord op de vraag: door wie wordt aan wie en waartoe autorisatie verleend om bodycam beelden uit te kijken?

Het organiseren en faciliteren van het uitkijk (en -analyse)proces en het gemak en snelheid waarmee dit proces kan worden uitgevoerd, vergt adequate en slimme automatisering. Naast een goed netwerk voor snelle transmissie van beeldopnames is dit de tweede grote uitdaging voor de IV.

5.6.4.Verstrekingsproces

Het verstrekken van bodycambeelden aan interne en/of externe stakeholders dient geautoriseerd in een proces te worden geborgd. Daarbij dienen de volgende aspecten te worden meegenomen:

- Authenticiteit van het beeldmateriaal (het bronbestand versus de bewerkte versie).
- Privacy-bescherming van de op beeld geregistreerde personen (o.a. door *blurring*).

Ontvangende partijen zijn ZSM, het VIK, het OM, klachtcommissies en burgers die de beeldopnames waar zij in voor komen tijdens het filmen, wensen en mogen inzien. Autorisaties en -beheer zijn van groot belang in dit proces, alsmede de snelheid van beschikbaarstelling van beeldopnames.

²⁷ De bodycam is slechts één van de middelen om beelden aan te leveren; camera's of telefoons van agenten of van burgers of drones leveren ook beelden. Het is dus raadzaam om ICT voor opnameverwerking in het algemeen te leveren om 'shared benefits' te behalen.

5.7. Evaluatie van de huidige procesinrichting

De omschrijving van de diverse processen is één ding, de daadwerkelijke inrichting ervan een andere. Uit de evaluatie van de genoemde processen blijkt dat:

- Noch de operationele werkprocessen adequaat zijn ingericht
- Noch de beschikbare ICT beantwoordt aan de (minimale) proceseisen

Bij de evaluatie is tevens gebleken, dat er aan de IV-oplossing voor de bodycamdienstverlening een aantal business vraagstukken voorafgaat, waarover eveneens en bij voorkeur vooraf (i.e. tijdens de transitiefase) duidelijkheid is verkregen. Die vraagstukken zijn beleidsmatig van aard. Deze beleidsvraagstukken beslaan de volgende aandachtsgebieden:

- **M.b.t. de strategische intenties en tactische inzet van bodycams:** *In welke portefeuille wordt de strategische inzet van de bodycam gepositioneerd?*
Het antwoord is van belang voor onder meer de inrichting van de financiële sturing van inzet en exploitatie van bodycams. Maar uiteraard ook het doen van uitspraken met betrekking tot inzet ten behoeve van verbetering van het politiewerk, alsmede het creëren van draagvlak en bewustwording als het gaat om het verwerken van 'bijzonder gevoelige gegevens' zoals beeldopnamen?
- **M.b.t. de sturing vanuit de gebiedsgebonden politietaak:** *Wie is op de eenheid verantwoordelijk voor de tactische inzet van de bodycam en stuurt het proces aan?*
Goede werkafspraken moeten gemaakt worden over wie verantwoordelijk is/zijn voor de sturing op inzet van de bodycam en op de verwerking van het beeldmateriaal. Vanuit tactisch oogpunt gaat het hierbij om het managen van mensen en middelen.
- **M.b.t. de operationele procesinrichting & -bemensing (HR-aspecten):** *Wie zijn er binnen de eenheid betrokken cq verantwoordelijk bij de operationele processen en hoe organiseren wij dat?*
Het organiseren van een 'single point of contact' (SPOC) waar de beeldgegevens beheerd worden, de autorisaties worden ingeregeld/beheerd en de beeldopnamen worden verwerkt/verstrekkt. Ook levert het SPOC aan het management nader te bepalen managementinformatie over de inzet/gebruik en effectiviteit van bodycams.
- **M.b.t. de mate van integratie in de IT-concernarchitectuur**
Er moet sprake zijn van een gesloten proces in een geautomatiseerd netwerk waarbij de handelingen/activiteiten worden gelogd en waarbij de authenticiteit van de geregistreerde beelden van de bodycam is gewaarborgd. Er vindt geen handmatige overdracht plaats van gegevens. Het proces is in zijn geheel geautomatiseerd en de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn hierin verwerkt.
- **M.b.t. het financieringsmodel**
Uit het oogpunt van ordentelijke besturing, inzet- en kostenefficiëntie en goed werkgeverschap kan worden overwogen de exploitatielasten van de bodycams op eenheidsniveau te begroten.

5.8. Evaluatie van de ICT in de proeftuinen

Zoals hierboven is gemeld, is ten behoeve van de proeftuinen tijdelijke ICT uitgerold. Die tijdelijke ICT bestaat voor een groot deel uit ICT-oplossingen die niet binnen de kaders van het ICT-beleid van de Nationale Politie vallen. In de drie onderzoeken die voor dit advies rapport zijn uitgevoerd, komen de gebreken aan de beschikbare ICT eensgezind aan het licht, zoals bijvoorbeeld:

- Registratie van bodycamgebruik (apparaat & gebruiker) is niet geborgd;
- Opslag van beeldopnamen is provisorisch (USB-stick/DVD-schijf/laptop-schijf) -> risico
- Beveiligde (externe) opslag van beeldopnamen conform politie-normen niet gegarandeerd -> risico
- Bandbreedte is te gering (upload), waardoor termijnen voor verwerking/opvraging worden overschreden -> risico
- Door inadequate ICT (niet-geautomatiseerde processen) onnodig extra werklast -> vergroting kans op fouten alsook op demotivatie bij de bodycamdragers
- Geen nationale gestandaardiseerde ICT-omgeving is beschikbaar om de werkprocessen te faciliteren

5.9. IV-impact²⁸ & Programma van Eisen

Om de impact op de IV-omgeving te kunnen bepalen is het opstellen van een Programma van Eisen (PvE/Requirements) meer dan alleen het benoemen van de eisen/ wensen waaraan de bodycam(s) zelf moet(en) voldoen. Daarnaast is het verwachte aantal bodycams dat door de Nationale Politie beschikbaar wordt gesteld, van invloed op de IV-omgeving en op de business case.

Ook de processen die geraakt worden door de implementatie van de bodycam, worden bij het PvE onder de loep genomen. Voor deze processen geldt dat eisen/ wensen door en onder verantwoordelijkheid van de operatie vastgesteld dienen worden.

In het IV-Programma van Eisen dat in eerste concept is opgeleverd, zijn onder meer de volgende aspecten meegenomen:

- **Aansluiting bij/toevoeging aan bestaande & beschikbare functionaliteit (shared benefits)**

De inzet, het gebruik en de verwerking van bodycams en bodycambeelden dienen zoveel als functioneel/technisch mogelijk is, gebruik te maken van dan wel aan te sluiten bij bestaande infrastructurele voorzieningen en operationele processen. Dit geldt op termijn evenzeer het digitaal verstrekken van strafdossiers met beeld-/ geluidsopname van de bodycam aan het Openbaar Ministerie.

- **Beveiligingseisen**

Onder regie van IV-BE zijn sessies georganiseerd om de beveiligingseisen inzichtelijk te maken en de maatregelen die benodigd zijn. De data van de geregistreerde beelden is beveiligd zodat bij verlies/ diefstal van de bodycam de beelden niet openbaar gemaakt kunnen worden ("encryptie").

Autorisatiebeheer en functiescheidingen moeten deugdelijk ingeregeld zijn. Het is niet mogelijk de beelden te manipuleren. De beelden blijven te allen tijde authentiek.

- **Kwaliteit van beelden**

De benodigde kwaliteit van de beelden bepalen de grootte van de bestanden. Onderzocht wordt aan welke kwaliteit de beelden van de bodycam minimaal moeten voldoen.

- **Initiële opslag van beelden (locatie, naamconventie en zoekslagen)**

Er is nog beperkt zicht op het aantal (volume) hits en no-hits van beelden. De eerste indicaties van het percentage van de opgeslagen beelden dat daadwerkelijk wordt bewaard en toegevoegd aan strafdossiers bedragen 2 – 5%.

Opslag wordt schaalbaar ingericht. Daar waar meer opslag benodigd is, is dit eenvoudig te realiseren. Van belang is uiteindelijk wel de strategische uitspraak van de politieorganisatie: a. hoeveel bodycams er ingezet en b. hoelang gedurende een dienst er gefilmd gaat worden. Indien dergelijke (grote) video beelden dienen te worden getransporteerd en te worden opgeslagen, dan vergt dat mega veel netwerk- en opslag capaciteit.

- **Opslag van beelden conform WPG**

De opgeslagen beelden vallen initieel onder het regime van de Wet Politiegegevens artikel 8. Opnames worden verwijderd of vernietigd zodra zij niet langer noodzakelijk zijn voor het doel waarvoor ze zijn verwerkt of dit door enige wettelijke bepaling wordt vereist.

De beelden worden zoals beschreven wordt in het voorlopig inzetkader versie 1.2., maximaal 28 dagen bewaard. Binnen deze periode kunnen de beelden worden opgevraagd. Na deze periode worden de beelden geautomatiseerd vernietigd.

²⁸ Speciale aandacht voor IV/ICT-achtige impact van bodycamgebruik manifesteren zich ook in het Gebruikersonderzoek (zie hoofdstuk 3) en in de evaluatie van het Voorlopig Inzetkader (zie hoofdstuk 4)

6. De Bodycam Business Case

6.1. Kwalitatieve business case

6.1.1. Kwalitatieve baten versus aarzelingen

Wat levert 'n bodycam nou eigenlijk op? Althans, wat is de toegevoegde waarde van beeldregistratie van situaties /personen voor het politiewerk? Uit de onderzoeken die in het kader van het Landelijk Project Bodycams zijn gehouden is meermaals gebleken, dat er immateriële baten te identificeren zijn. Genoemd zijn onder andere:

- Vergroting gevoel van veiligheid bij de medewerker
- Preventie/de-escalatie van incidenten
- Grotere zorgvuldigheid politieoptreden (taal/houding/interventie)
- Ondersteuning bij PV, Waarheidsvinding en/of sfeerbeelden
- Reflectie/Evaluatie/Instructie
- Observatie & verbetering informatiepositie
- Meekijken bij solo-surveillance

Maar er zijn ook aarzelingen, er is ook scepsis. Het draagvlak voor het gebruik van bodycams in de politiepraktijk is niet vanzelfsprekend noch organisatiebreed.

- Onbekend maakt onbemind (van *early adopter* versus digibeet)
- Bureaucratie (extra werk na afloop dienst)
- Gebruiksgemak ontbreekt (functioneel/technisch)
- Ongewenste controle op eigen functioneren/geen personeelsvolgsysteem
- Gevoel van wantrouwen jegens professioneel handelen (wat is de waarde nog van mijn ambtseed?)
- Waardevermindering van het PV
- Inbreuk op privacy tijdens dienst

De aarzelingen en de scepsis zijn argumenten contra een NP-brede en volledige invoering van de bodycam als onderdeel van de standaard persoonlijke uitrusting.

6.1.2. Organisatie inrichting

In de operationele procesbeschrijvingen (zie paragraaf 5.6) staat beschreven, dat de beelden moeten worden geregistreerd, opgeslagen, uitgekeken, verwerkt en/of verstrekt. De processen beschrijven niet wie (i.e. welke functie(s)/rol(len)) binnen de organisatie(-onderdelen) de handelingen mogen/kunnen/moeten verrichten, onder welke condities en met in achtneming van de voorschriften uit het Voorlopig Inzetkader. Die organisatorische aspecten zijn noch belegd noch geborgd.

De functionele bodycam-organisatieinrichting is ook afhankelijk van het implementatie-volume. Daarbij draait het om de vraag: kunnen we de operationele processen inpassen met de bestaande en beschikbare capaciteit? Of resulteert de implementatie in een substantiële volumevergroting qua sturing, handling en beheer?

6.2. Kwantitatieve IV-business case

6.2.1. Investerings, Operationele kosten & Exploitatielasten

In het IV-onderzoek dat aan deze paragraaf ten grondslag ligt, is een rekenmodel toegepast om de kosten van de bodycam in kaart te brengen. Het rekenmodel is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Aanschaf/Afschrijving BC & accessoires (afschrijvingstermijn 2 jaar)
- Operationele kosten van registratie-, opslag-, uitkijk- & verstrekkingen
- Exploitatielasten (centrale opslag binnen politiedomein & beheer)

Bodycam Raming	Stuksprijs
Investerings (Aanschaf/Afschrijving, Accessoires)	€ 600,00
ICT Exploitatie- & Beheerkosten/jaar	€ 2.850,00
Operationele kosten/jaar	€ 140,00
Totaal per stuk per jaar	€ 3.590,00

NB. Genoemde bedragen zijn exclusief de projectkosten voor de transitie- en implementatiefase. Deze kosten worden geraamd in een project initiatie document (PID) waartoe na formele besluitvorming opdracht wordt gegeven.

De kwalitatieve baten zijn vooralsnog niet gedefinieerd en gekwantificeerd in de onderzoeksfase, waarmee deze niet in verhouding gebracht kunnen worden tot de gepresenteerde lasten.

7. Risico's & Maatregelen

Tussen alle voorgaande regels door kan worden opgemaakt, dat de **huidige** stand van zaken bij de Nationale Politie met de aanschaf en inzet van bodycams en met de verwerking van de beeldopnamen een fors aantal risico's kent. Verwonderlijk is deze situatie uiteraard niet, omdat de bodycam formeel niet tot de uitrustingsmiddelen behoort, en er dus ook (nog) geen beleid voor is ontwikkeld. Deze onderzoeksfase van het Landelijk Project Bodycams legt daartoe een eerste basis.

Niettemin zijn ook in deze onderzoeksfase de risico's gearticuleerd die in de besluitvorming over de beschikbaarstelling van bodycams zullen moeten worden meegenomen. Die belangrijkste risico's die landelijk beleid inzake bodycams noodzaken, treden in de huidige situatie op verschillende terreinen op, te weten:

7.1. Strategische sturing

Het doel/de intentie van de inzet van bodycams bepaalt de gewenste kwaliteit en kwantiteit van de te leveren ICT. Indien doelbinding voor de beoogde inzet niet bekend is, dan kan bijvoorbeeld de politieorganisatie ook niet weten, op welke locatie zij bodycams wenst te gaan uitgeven of dat zij (nog) niet weet op welke locatie zij denkt de beeldopnames te gaan verwerken. Uiteindelijk loopt de organisatie bij het ontbreken van doordachte doelbinding het risico dat ICT wordt overgedimensioneerd of niet op maat wordt geleverd. Hiermee is een fors financieel risico gemoeid.

Voorbeeld van overdimensionering als gevolg van het ontbreken van doelbinding

Er worden op iedere locatie in het land dure netwerkverbindingen aangelegd of er worden grote hoeveelheden geheugen ingekocht. Terwijl in de praktijk blijkt dat voor het up- en downloaden van beeldopnames naar de betreffende opslagvoorziening, deze netwerkverbinding uiteindelijk minimaal gebruikt gaat worden. Dit omdat over doelbinding op deze locatie tactisch niet goed is nagedacht. Denk aan doorlooptijden van een half jaar voor graven van glasvezel of zelfs aan het aanleggen van +/- 44.000 (***) stopcontacten voor de bodycam-opladers!

(***) bij wijze van spreken: per diender één bodycam en dus één stopcontact.

7.2. Security & Privacy

In een aantal ICT-omgevingen is sprake van het niet versleuteld verwerken & opslaan van beeldgegevens, veelal in/naar externe opslagomgevingen. Het risico is daarbij onaanvaardbaar, dat onbevoegden zich toegang kunnen verschaffen tot beelddata waardoor de authenticiteit van de data hoe dan ook niet is gewaarborgd. Schending van zowel de security policies als de verplichtingen jegens de privacywetgeving is daarmee een feit en voor de politieorganisatie onaanvaardbaar.

Een niet onbelangrijk en ongewenst neveneffect is bovendien, dat ook de politiemedewerkers die op de beelden geregistreerd zijn, zich door deze schending niet beschermd weten. Dit effect is direct in strijd met het basisprincipe van goed werkgeverschap.

Dit risico veronachtzamen leidt uiteindelijk tot een alsmaar afnemend vertrouwen in het politiewerk zowel door de samenleving als door de organisatie zelf.

7.3. Operationele processen & ICT

De operationele processen m.b.t. het gebruik van bodycams verlopen thans niet conform de kaderstelling zoals door de Korpsleiding is vastgesteld in het Voorlopig Inzetkader (zie ook hoofdstuk 4). De werkprocessen zijn niet eenduidig en niet professioneel o.a. door het ontbreken van toereikende automatisering en ICT. Hierdoor is geen sprake van een gestandaardiseerde organisatorische inrichting waarbij taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn belegd. In alle eenheden worden verschillende soorten bodycams, & opslagmedia (in-/extern) - al dan niet adequaat beveiligd gebruikt -, en worden provisorische registratie- en verwerkingsprocessen gehanteerd die de betrouwbaarheid en de controleerbaarheid van de inzet van bodycams ernstig in de weg staan.

7.4. (On-)Rechtmatigheid in handelen

Uit de onderzoeken zoals in de vorige hoofdstukken gerapporteerd is gebleken, dat kennis van het inzetkader bij de grote meerderheid van de medewerkers ontbreekt. Dat gemis ondermijnt de legitimiteit van de inzet van bodycams ten behoeve van het politiewerk, is volstrekt onacceptabel en derhalve een groot risico.

Het huidige bodycam-landschap is ontstaan door regionale initiatieven. Die initiatieven hebben geresulteerd in een diversiteit aan soorten bodycams (inclusief opslag-infrastructuur) en daaraan gekoppelde contracten/afspraken met

diverse leveranciers of ketenpartners, zoals gemeenten. De rechtmatigheid van de lopende contracten is niet vastgesteld en met het oog op grootschaliger inkoop en/of aanbesteding betekent deze situatie een ongewenst risico.

Daarnaast bestaat twijfel over de WPG- en AVG-compliance van de bodycam-omgeving. Beelden kunnen (binnen de gestelde termijnen) niet aan de burger op diens verzoek worden getoond vanwege capaciteitsgebrek (geen 24/7-dienstverlening) danwel vanwege ontoereikende ICT; beeldverwerking wordt niet gelogd waarmee de controleerbaarheid en authenticiteit in het geding komt. Dit risico raakt aan het professionaliteitsprofiel van de Nationale Politie.

In de hiernavolgende tabel is een globaal overzicht gegeven van de benoemde risico's en te nemen maatregelen.

	Afbreukrisico/ Imagoschade	Privacy risico	Veiligheidsrisico	Operationeel Risico	Juridisch Risico	Financieel Risico	Maatregelen
Wildgroei (aanschaf)	M	H	H	H	H	H	Landelijk beleid / Europese aanbesteding/PvE/Tijdelijk als leengoed via Scholten Awater / Communicatie / Leiderschap
Ontbreken doelbinding BC	L	H	L	M	H	H	Visie / Strategisch-tactische sturing / Werkprocessen inrichten / Communicatie
Geen eenduidige procesrichting	H	H	M	H	H	M	Kleinschalig inzetten / Autorisaties inregelen / PvE
Ondeugdelijke ICT	H	H	H	H	L	H	PvE / Budget vrijmaken / Opvoeren op IV-portfolio 2018-2019 / Realisatie
Onrechtmatig handelen	H	H	H	H	H	H	Opleiding/Instructie / Communicatie op bewustmaking wetgeving privacy / Leiderschap
Buiten scope? (wel van belang, niet onderzocht)	H	L	L	M	L	L	Opnemen in transitie / Onderzoek starten

Restrisico's na het nemen van de maatregelen:

Genoemde risico's kunnen **substantieel** worden gereduceerd door landelijk beleid m.b.t. beeldverwerking in het algemeen en bodycams in het bijzonder te ontwikkelen en vast te stellen, waarmee alle politie-werkprocessen, alle relevante (inzet)kaders en alle vereiste IV/ICT ordentelijk kan worden ontwikkeld, uitgelopen, geïmplementeerd en aangestuurd.

8. Eindconclusies & Aanbevelingen

8.1. Bevindingen uit de onderzoeken

Uit de operationele onderzoeken en evaluaties komt naar voren dat een bodycam als een nuttig hulpmiddel wordt ervaren voor de uitvoering van de politietaak Handhaving (GGP). In de onderstaande tabel worden de belangrijkste bevindingen uit de deelonderzoeken naast elkaar gelegd:

Operationele doelstellingen uit de proeftuinen	Score gebruikers-Onderzoek NHL	Impact Inzetkader	Impact IV
Vergroten objectieve veiligheid (politie en/of publiek): verminderen incidenten tegen en door politie (de-escalerende werking).	82%	Passend binnen de grondslag van het inzetkader (Handhaving, artikel 3, Politiewet 2012).	Iedere diender krijgt een bodycam en maakt opnames. Dit vergt een zeer hoge investeringen in ICT en in organisatie uitbreiding maar ook in sturing en beheer. (**NB**)
Vergroten subjectieve veiligheid (veiligheidsgevoel) politie.	85%	Niet passend binnen de grondslag van het inzetkader. Dit valt onder goed werkgeverschap (Arbo wet)	De diender krijgt een bodycam mee als zij/hij dat wenst. Ook dit brengt hoge investeringen met zich mee. Zie vorig punt. Hier is tactische sturing vereist om overdimensionering van IV te voorkomen.
Kwaliteitsverbetering politiewerk (evalueren en leren intern)	40%	Geen grondslag, nevendoeel, mag gebruikt worden voor klachtafhandeling als beelden zijn verzameld voor de politietaak.	Schaf hiervoor geen bodycams aan zoals bedoeld in het huidige Inzetkader. Nader onderzoek dient dan uit te wijzen of dit IV impact heeft.
Vergroten bewijslast na incident.	85%	Passend	Schaf bodycams aan voor die situaties waarvan verwacht wordt dat bewijslast dient te worden vergaard. Deze vorm van tactisch sturen vergt meer op maat gesneden en in te zetten ICT.
Versterken opsporing door versterken informatie-positie	81%	Niet passend binnen de huidige grondslag (uitgezonderd kleine opsporingsacties) Als grondslag geldt hier de WvSv	Hier is geen uitspraak over te doen. Deze doelstelling is niet binnen scope van het project onderzocht. Verwachting is hoge investeringen vanwege opslag- en transmissie noodzaak. Aansluiting bij Digitaal Werken in de Strafrechtketen is een vorm om schaalvoordelen te bereiken.
Betere aansturing inzet politie door live mee te kijken	55%	Passend	Uit onderzoek betreft het hier een gering aantal in te zetten bodycams. Infrastructuur en sturing zijn van belang. Verbindingen moeten in orde zijn. Dit vergt ongeacht het aantal in te kopen bodycams midden tot hoge investeringen in de ICT.
Confronteren en leren (beïnvloeden gedrag) burger	64%	Passend, mits het gaat om het voorkomen van strafbare feiten door	Ook hier geldt dat tactische sturing bepaalt waar ICT nodig is. Verwachting is dat in

		minderjarigen. Gaat dan om specifieke preventie: voorkomen recidive minderjarigen	vergelijking tot de eerste doelstelling het aantal in te kopen bodycams lager is. Dus ook zal de impact op noodzakelijke ICT is minder zijn.
Betere klachtafhandeling: objectief beeld ter ondersteuning afhandeling	73%	Geen grondslag, nevensdoel, mag gebruikt worden voor klachtafhandeling als beelden zijn verzameld voor het de politietaak.	Van belang is waar klachten voorkomen en waar dus IV noodzakelijk is voor opslag en transmissie van opnamen. Niet voorspelbaar. Ook hier geldt dan ook: hoge investeringen in ICT en in organisatie uitbreiding. Van belang: inrichten strategisch/ tactische sturing.

(**NB**) Het project beveelt aan om kleinschalig te starten met inzet van bodycams. Immers, de implementatieperiode is op organisatie-, sturings- en IV ontwikkeling gericht. Het 'nog niet kunnen managen en faciliteren' van inzet van hoge aantallen levert grote risico's voor de beheersbaarheid van inzet op.

8.2. Wat zegt dit beeld over nut en noodzaak en wat concludeert het project hieruit?

1. De-escalatie/objectieve veiligheid (82%).

De de-escalerende werking van bodycams wordt door de respondenten in grote mate onderschreven. 82 Procent van de respondenten ervaren de bodycam als nuttig bij horecatoezicht, 75% bij bekeuringssituaties en 56% bij interventies bij huiselijk geweld. In hoeverre dit daadwerkelijk leidt tot minder escalatie, bijvoorbeeld minder geweld tegen de politie of door de politie toe te passen bij uitoefening van ambtshandelingen, is niet onderzocht. Zoals ook uit eerder onderzoek blijkt heeft het gebruik van bodycams geen de-escalierend effect bij personen die sterk onder invloed van alcohol en/of drugs verkeren.

Conclusie:

De inzet van bodycams leidt naar de mening van politiefunctionarissen tot minder escalatie in situaties waarin de politie haar handhavingstaak dient uit te voeren.

"Ik film als ik verwacht dat de zaak gaat escaleren, voor mijn eigen veiligheid of om bewijslast te vergaren. Ook voor het beter inzichtelijk maken van de woonsituatie van verwarde personen en hun eventueel gedrag."

2. Versterking van de informatie positie en Inzet ten behoeve van Opsporing (81%).

81% Van de respondenten geven aan dat de bodycam bruikbaar is voor het verkrijgen van informatie voor onderzoek en opsporing. 85% Van de respondenten geeft aan dat de bodycam bijdraagt aan het verkrijgen van bewijslast bij strafzaken. De inzet van de bodycam is niet primair gericht op het verkrijgen van informatie voor opsporing maar komt voort uit de inzet voor de handhavingstaak. Wanneer de bodycambeelden/geluid rechtmatig zijn verkregen worden deze als zeer bruikbaar ervaren voor het opsporingsproces. In de proeftuinen is beperkt inzicht verkregen op de inpassing van het bodycam gebruik in de strafrechtketen.

Conclusie:

De inzet van bodycams heeft veel potentie voor het genereren van informatie en strafrechtelijke handhaving. Door het beperkte tijdsverloop van de proeftuinen is onvoldoende informatie beschikbaar gekomen om de bruikbaarheid van bodycams ten behoeve van de opsporing vast te stellen.

3. Subjectieve veiligheid (85%)

Van de dragers van bodycams zegt 85% dat de bodycam bijdraagt aan het gevoel van veiligheid. Niet-dragers van bodycams zijn minder overtuigd dat een bodycam bijdraagt aan het gevoel van veiligheid. Uit de onderzoeken is, mede door de beperkte doorlooptijd en opzet van de proeftuinen, niet kunnen blijken of er causaliteit bestaat tussen het veiligheidsgevoel en de daadwerkelijke afname en/of confrontaties met situaties die van betekenis zijn voor de veiligheid van bodycamdraggers ten opzichte van de niet-dragers.

Een deelnemer vertelt dat de bodycam vaker wordt aangezet bij een solodienst, omdat het een gevoel van veiligheid geeft. Bij een dienst met twee agenten zorgt de tweede agent namelijk voor back-up en bij een solodienst kan de bodycam deze functie overnemen. Mocht er een incident plaatsvinden dan kunnen collega's meekijken, eventueel ingrijpen en bovendien kan naderhand overlegd worden.

Conclusie:

De beschikbaarheid van een bodycam bij de uitvoering van de politietaak leidt tot een significant hoger gevoel van veiligheid. Niet is aangetoond dat dit gevoel van veiligheid verband houdt met de afname van situaties van onveiligheid.

4. Beter klachtafhandeling: objectief beeld ter ondersteuning van afhandeling (73%)

Van de respondenten zegt 73% dat de bodycam bijdraagt bij de klachtafhandeling. De bodycam legt het optreden van politiemedewerkers vast waardoor meer objectief het handelen van politiemedewerkers kan worden beoordeeld. Voor de werkbeleving geldt ook dat 73% van de bodycamdraggers zich hierdoor gesteund voelt bij de uitvoering van het werk. Bij de niet-dragers is het percentage dat zich door een bodycam gesteund zou voelen 54%.

Conclusie.

Collega's die een bodycam dragen zijn significant positiever over de toepassingsmogelijkheden ten behoeve van klachtbeoordeling dan de niet-dragers.

5. Kwaliteitsverbetering, evalueren en leren 40%

Het huidige inzetkader biedt geen ruimte voor deze doelbinding. In de praktijk heeft het maken – althans gebruiken – van beeldopnamen ten behoeve van dit doel overigens wel zijn nut bewezen (proeftuin Noord-Holland)²⁹.

Aanbeveling:

Het project raadt dan ook aan om voor dit doel géén bodycams zoals bedoeld in het Inzetkader.

6. Betere aansturing inzet politie door live mee te kijken (live streaming) 55%

Het live meekijken heeft haar nut bewezen. Met name bij SGBO, evenementen, voetbalwedstrijden. Er is dus sprake van een meer georganiseerde bij andere, dan dagelijkse omstandigheden.

Aanbeveling:

Het projectteam beveelt aan om een klein deel van de beschikbaar te stellen bodycams voor dit doel in te zetten. Deze functionaliteit vereist een projectmatige aanpak evenals een afwijkende instructie aan de gebruiker. Naast een adequate ICT-infrastructuur is het sturingsvraagstuk van belang; bij deze vorm van inzet is immers sprake van een centrale regie-functie waarbij de verschillende rollen/taken & verantwoordelijkheden vooraf dienen te zijn afgestemd.

7. Confronteren en leren (beïnvloeden gedrag) burger 64%

Hiervoor kan de wettelijke grondslag gevonden worden in de preventie (voorkomen strafbare feiten en/of recidive). Het nut ervan is bij proeven in Amersfoort en in Zwolle aangetoond, althans aannemelijk geworden.

²⁹ Zie *Politieprofessionals: mobiliseren van verandercapaciteit in het primaire proces. Leren en werken met bodycams in de politieorganisatie. Hoe kan het anders en beter?* Innova Consultancy & Circon, Maart 2018

Aanbeveling:

Zet voor dit doel de bodycam in maar wees hier vanwege alle mogelijk privacyaspecten uitermate zorgvuldig in. Zoals het filmen van mensen die mogelijk niets te maken hebben met het incident. De zorgvuldigheid betreft ook alle mogelijke aanduidingen die voor derden te herleiden zijn tot natuurlijke personen.

Voor deze toepassing moeten beelden snel beschikbaar zijn om de confrontatie voldoende prompt te kunnen doen.

8.3. Wat zeggen deze onderzoeksresultaten nu in algemene zin over inzet van bodycams?

Zowel voorafgaand aan de proeftuinperiode als na afloop daarvan is het overheersende beeld dat bodycams een bruikbare toevoeging zijn voor de uitvoering van de politietaak. Niet-dragers zijn kritischer dan dragers van de bodycam. In de proeftuinen is inzicht verkregen in de samenhang tussen het primaire gebruik van bodycams en de meer secundaire werkzaamheden die voortvloeien uit verwerking en opslag van bodycamopnames.

De kwaliteit van de invoering van bodycamgebruik vraagt nadrukkelijk aandacht. Kennis van regelgeving en afspraken is onvoldoende. Het gebruik van bodycams kent neveneffecten waarvan de proeftuin deelnemers zich onvoldoende hebben gerealiseerd dat die zouden kunnen optreden. Neveneffecten hebben betrekking op de beoordeling van privacyschending van burgers en van politiemedewerkers, het gebruik van bodycambeelden in de beoordeling van het handelen van politiemedewerkers met name wanneer sprake is van intern en/of strafrechtelijke onderzoeken.

In de proeftuinen is duidelijk geworden dat het gebruik van bodycams in hoge mate afhangt van de gebruiksvriendelijkheid. Dit geldt niet alleen voor de bodycam en draagmiddelen zelf maar minstens zo sterk voor de operationele bruikbaarheid van verkregen bodycambeelden. Met name in situaties waarbij beelden in zeer korte tijd, dat wil zeggen binnen de enkele uren beschikbaar moeten zijn voor operationele beoordeling is het vereist dat hiervoor IV processen adequaat zijn ingericht. Onderwerpen die hier van belang zijn, zijn registratie, opslag en verwerking, verstrekking, beveiliging en de performance van ICT. Duidelijk is geworden dat een dergelijke IV voorziening zich niet beperkt tot bodycams maar geldt voor alle data-opslag waarmee de politie werkt en in de toekomst gaat werken.

Het projectteam concludeert dat, op basis van de verrichte onderzoeken en wijze van uitvoering van de proeftuinen, de inzet van bodycams zinvol is. Het projectteam vindt het aannemelijk dat wanneer langer met voldoende bodycams wordt gewerkt, het ervaren nut zal toenemen. Hierbij is het van belang dat de benodigde infrastructuur en ondersteuning voldoende is geëquipeerd om niet belemmerend te werken voor de operationele doelen die met het gebruik van bodycams wordt beoogd. Het projectteam stelt vast dat verwachte IV impact hoog tot zeer hoog is. Dit geldt voor de beschrijving en inrichting van de operationele en IV werkprocessen en bouw van goed functionerende ICT. Om tot operationele bruikbaarheid van verkregen data te komen wordt het door gebruikers gewenst dat data (beelden) binnen de politie eenvoudig, snel maar gecontroleerd gedeeld kunnen worden. Deze rol in de taakuitvoering lijkt het best aan te sluiten bij de regionale teams technisch toezicht (TTT). In de implementatiefase dient onderzocht te worden of deze aansluiting terecht is en hoe deze ervaren is.

"Er moet beter worden nagedacht over de backoffice: de bodycams werken prima, maar op het moment dat je op het bureau komt en bezig gaat met de administratieve afhandeling wordt het een drama. Het duurt te lang en het koppelen van beelden aan een zaak is heel lastig."

Gelet op beperkte ervaring die is opgedaan, zowel in omvang van de huidige proeftuinen en de doorlooptijd van 4 tot 5 maanden, zijn nog voldoende onderzoeksvragen te beantwoorden. Behoudens de handhavingstaak zijn nauwelijks ervaringen opgedaan ten behoeve van de opsporing en intelligence als onderdeel van de politietaak. Het werken met verschillende juridische kaders, handhaving en opsporing, vraagt een nadere verkenning. Het project realiseert zich op basis van de opgedane ervaringen dat aanpassing van ICT performance een technisch en financieel majeure operatie is. Wanneer het tot voortzetting van bodycams bij de politie komt, lijkt alleen om die reden fasering in de uitrol noodzakelijk en gewenst.

8.4. Aanbevelingen voor het vervolg

Met betrekking tot het **gebruik** van bodycams:

- Ga door met het gebruik van bodycams met name voor werkzaamheden in de basisteams. Start kleinschalig:
 - a. Qua tijd: voor een periode van 2 á 3 jaar
 - b. Qua financiën: binnen de vastgestelde GGP- en Regeerakkoordgelden
 - c. Qua volume: totaal 100-200 bodycams per eenheid;
- Stel het bijgestelde Inzetkader 2.0 vast;
- Zet de bodycam in met als hoofddoel de vergroting van het de-escalerend vermogen van de individuele politieman of -vrouw;
- Evalueer na deze periode de inzet en de kaderstelling;
- Bevorder het vakmanschap ten behoeve van het werken met de bodycam, waarvan het begrijpen & accepteren van het Inzetkader onderdeel uitmaakt;
- Doe ervaring op op welke wijze de inzet van bodycams bruikbaar is voor andere doelen dan Handhaving, zoals bijvoorbeeld Opsporing of Intelligence;
- Stuur op gebruik en inzet van de door de politieorganisatie rechtmatig aangeschafte bodycams.

Met betrekking tot de **implementatie**:

- Start de implementatie waarbij aan de portefeuillehouder Digitalisering & Cybercrime opdracht wordt gegeven om een implementatieplan op te stellen;
- Draag de implementatie op aan de eenheden, ondersteund door de Teams Technisch Toezicht en het Programma Sensing;
- Draag de sturing van de implementatie op aan een complementair ingerichte stuurgroep waarin zitting hebben vertegenwoordigers van DROS en de Districten Adviesgroep (DAG);
- Creëer een voorziening waarmee kan worden gestuurd op inzet van bodycams en waarbij tegelijkertijd nut en noodzaak van de inzet periodiek kan worden geëvalueerd;
- Zorg ook voor toereikende ICT;
- Realiseer een voorziening waarmee bodycams rechtmatig kunnen worden ingekocht;
- Zorg voor actualisering van het Programma van Eisen. Dit eisenpakket vormt de basis voor het doen van een Europese aanbesteding;
- Maak de ICT van bodycams niet exclusief maar beschouw deze als een toepassing van opname- cq digitale verwerking van data, met als doel het bereiken van 'shared benefits' voor alle ICT initiatieven;
- Beschrijf en richt in, mede ten behoeve van het realiseren van op maat gesneden ICT, vanuit strategisch en tactisch oogpunt de werkprocessen Registratie, Opslag & Verwerking, Verstrekking en Uitkijken.

Geraadpleegde documenten

- Autoriteit Persoonsgegevens *In 10 stappen voorbereid op AVG*
- Dammer, G & Steen van der, J. *Politieprofessionals: mobiliseren van verandercapaciteit in het primaire proces. Leren en werken met bodycams in de politieorganisatie. Hoe kan het anders en beter?* Project Bodycams regionale Eenheid Noord-Holland, Innova Consultancy & Circon, maart 2018
- Flight, S. *Het beeld van de bodycam. Opinies van politiemensen over bodycams en goede voorbeelden uit de politiepraktijk*, intern document, Sander Flight Onderzoek & Advies, oktober 2016
- Flight, S. *De mogelijke meerwaarde van bodycams voor politiewerk*, 2017 Politie & Wetenschap
- Franken, Suzanne; Ven, Norbert van de; Matthijssen, Luuk *Privacy & Security by Design. Uitvoeringskader voor de omgang met gegevens*. Versie 1.0 Definitief, 20 juli 2017
- Kerstens, Joyce e.a.: *Evaluatie Inzet Bodycams. Effecten van bodycamgebruik op het operationele politiewerk*. Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Hogeschool & Politieacademie, Mei 2018
- Kersting, S; Naplava, Th; u.a. *Bodycam. Die deeskalierende Wirkung von Bodycams im Wachdienst der Polizei Nordrhein-Westfalen*. Zwischenbericht Institut für Polizei- und Kriminalwissenschaft & Fachhochschule für öffentliche Verwaltung NRW, 2018
- Kregel, C. van, *Project Initiatie Document Landelijk Project Bodycams – IV. "Al doende leert men"*, Versie 1.0 November 2017
- De Leeuw, Paul & Nap, Ido *Programma Sensing. Programmaplan 2018-2019*, Versie 2.0 Concept, 19 februari 2018
- Middelveld, Martine; Staffeleu, Erik: *Evaluatie voorlopig Inzetkader Bodycams*, Capgemini Consulting, 11 mei 2018
- Programma Sensing, *Visie op Sensing*
- Programma Sensing, Landelijk Project Bodycams: *Voorlopig Inzetkader Bodycams bij operationeel gebruik Versie 1.2*, 18 oktober 2017
- Schaar, Ben: *IV-onderzoek Bodycams*, Versie 1.0, Mei 2018
- Schaar, Ben: *Procesevaluatie bodycam. Een evaluatie met en door proeftuinen*. Versie 1.0 Mei 2018
- Schaar, Ben, Hogeweg, Dick: *IV-scenario's incl. Architectuuradvies*, Versie 1.0, Mei 2018

Alle geraadpleegde documentatie is te vinden op:

<https://agora.portal.politie.local/sites/170123122501/SitePages/Start.aspx>

Bijlage 1 Transitie & Implementatie

De facto begint de transitie-fase van het project met de oplevering van dit rapport cq met het einde van de onderzoeksfase. De transitie-fase is de start van de implementatiefase.

Transitie is verbeteren

De transitiefase kent de volgende verbeterdoelen:

- Ervoor zorgen dat de eenheden gebruik kunnen blijven maken van bodycams en ICT die door het project zijn gefaciliteerd, mits aan alle wettelijke kaders m.b.t. security en privacy kan worden voldaan;
- Beperken dan wel beheersen van potentiële wildgroei voor wat betreft onrechtmatige aanschaf & contracten bodycams, opslagomgevingen, verwerkingsprocessen;
- Alle eenheden **voorbereiden** op verbetering van:
 - Inrichting & prioritering van de strategische (doelen), tactische (mens & middelen) en operationele (registreren, opslaan, verwerken, verstrekken) processen
 - Opstellen Programma van Eisen (PvE) vanuit de operatie;
 - Inventarisatie van de BC-volumes;
- Marktconsultatie & voorbereidingen van het aanbestedingstraject;
- Actuele toetsing aan de wettelijke & juridische kaders (waaronder AVG-compliance);
- Ontwerp van de vereiste en te realiseren ICT-omgeving op basis van het opgestelde PvE

Minimaal het handhaven van de status quo van het project na afloop van de proeftuinen wordt door alle eenheden als wenselijk geacht (doelstelling 1). Daar hoort evenwel een grote TENZIJ bij: de bodycamvoorzieningen dienen aan alle wettelijke kaders te voldoen met betrekking tot security en privacy.

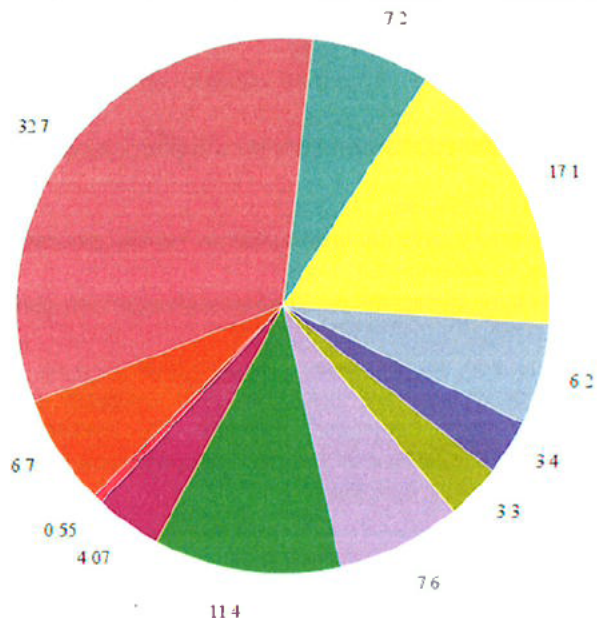
Voorts zal het project/stuurgroep zich in deze fase moeten buigen over de hiervoor genoemde vraagstukken die voor de uiteindelijke implementatie van belang zijn.

De Stuurgroep Bodycams zal de scope van de transitiefase vaststellen.

De transitiefase wordt projectmatig uitgevoerd onder aansturing van de Stuurgroep Bodycams. Het nog op te stellen transitieplan zal gedetailleerd beschrijven welke producten tijdens de transitiefase worden opgeleverd door het project.

Verbeteren door veranderen

Eén van de inzichten verkregen uit de verschillende operationele evaluaties is de mate waarin de inzet van bodycams als hulpmiddel bij de politietaak een opgave tot verbetering betekent. En verbeteren vereist een serieus veranderingstraject. In onderstaande schijf is de verhouding t.o.v. de andere transitie-aspecten zichtbaar:

De verbeteropgave heeft voor een aanzienlijk deel betrekking op:

- Optimalisatie van de operationele inrichting van en voorbereiding op de strategische, tactische en operationele processen;
- De operatie bewust te bekwamen ten aanzien van de legitimatie van de inzet van bodycams voor de politietoek;
- De formalisering van de verschillende rollen en taken daarbij;
- De verhouding tussen afnemer en leverancier (eenheid – PDC?);
- De inrichting van de PDC als integrale dienstverlener;
- De positie van de digitale interactie in de strafrechtketen;
- De samenwerking en afstemming met aanpalende beeldverwerking ten behoeve van opsporing, intelligence

De vereiste veranderingen zijn organisatorisch van aard, zijn randvoorwaardelijk voor een succesvolle implementatie en dienen vanuit een projectmatig aanpak te worden gefaciliteerd en gestimuleerd.

De transitie gaat over in de implementatiefase.

Transitiestrategie

De transitiestrategie houdt in: tot de implementatie klein beginnen met de hiervoor genoemde transitiedoelen en ondermeer met de realisatie van stabiele en goed presterende ICT in de vorm van de start van een **digitale ICT Pilot** bij twee eenheden.

De proeftuinperiode heeft geleerd dat zowel de politieorganisatie als de IV organisatie zich oriënteert op de werkwijzen en het werkproces, maar ook op de kwaliteitsparameters ten aanzien van gewenste dienstverlening voor de verwerking van bodycambeelden. In de proeftuinperiode is tijdelijke ICT uitgerold en deze heeft ondermeer opgeleverd dat deze tijdelijke ICT risico's met zich mee brengt. Beeldopnamen zijn voor een deel opgeslagen in een onvoldoende beveiligde omgeving, transmissie van beeldopnamen verloopt via onbeveiligde internet verbindingen, de organisatie werkt nog niet AvG-proof. Het vergt tijd om deze situatie te keren naar ordentelijk werken met veilige onderliggende techniek. Het devies is: werk deze parameters verder uit in de digitale pilots. Bouw vervolgens, gebruik makend van generieke voorzieningen, de noodzakelijke ICT. Migreer vervolgens de beelden die in het verleden zijn vergaard en noodzakelijkerwijs zijn bewaard, naar deze nieuwe ICT.

Het parool blijft evenwel: wees wel zichtbaar! Dus start meteen, start klein, maar laat zien dat je iets samen doet met de focus op het doel: ordentelijk & gelegitimeerd gebruik en beheer van bodycams en bodycambeelden! ³⁰

De digitale pilot bij een tweetal eenheden wordt gekenmerkt door:

- beleidsmatige (in)richting
- organisatie (opleiding en instructie, regie op beelden, beschreven en ingericht werkproces)
- communicatie (m.n. die van het Inzetkader)
- schaalbaarheid in techniek; i.e. voldoende netwerk- en beveiligingscapaciteit, veilige opslag binnen het politiedomein;
- multimedia PC's die beeldopnamen kunnen uitkijken, verwerken en verstrekken), adequate software;
- voldoende capaciteit aan mensen;
- uittesten van een migratie traject van beeldopnamen richting de uiteindelijke doelarchitectuur;
- werkende bodycams en docking stations.
- sturing op en beschikbaar stellen van de 3 projectelementen: tijd, geld en kwaliteit.

De pilot levert antwoorden op een aantal vragen (zie paragraaf 5.3.) op die de IV wenst te vernemen van de politieorganisatie. De antwoorden worden door de pilot omgezet naar kwaliteitsparameters. Met name 'schaalbaarheid' in deze is zeer belangrijk. Alsmede het zoeken naar 'shared benefits' met andere beeldverwerkingsinitiatieven (ANPR, NMDD, DWS, AVR, Cameratoezicht, Drones/UHV) die van levensbelang zijn voor onderbouwing van hoge investeringen in techniek.

Randvoorwaardelijk voor de inrichting van de digitale pilot:

- Besluit KL: doorgaan bodycams;
- Beleid, procesdefinitie/-inrichting (incl. taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden) en requirements.
- Aanpassing inzetkader versie 1.2., vaststelling en verlenging;
- Inzet bestaande bodycams zoals deze zijn uitgerold in de proeftuin;
- Tijd: geef de politieorganisatie en de PDC organisatie de tijd om te komen tot antwoorden op vragen;
- Beschikbaarheid scrum team om software te bouwen en te implementeren;
- Onder architectuur;
- Risico analyse Informatiebeveiliging zoals deze ten tijde van het onderzoek is opgesteld;
- Het commitment van de leiding dat het een pilot is, waarin gewerkt wordt volgens het inzetkader.

Visie op Implementatie

De implementatiefase van het Landelijk Project Bodycams kan starten zodra aan de volgende randvoorwaarden is voldaan:

- Besluit Korpsleiding
- Beleid gedefinieerd waaraan getoetst kan worden
- De organisatie is in staat om het inkopen van bodycams en onderhavige middelen rechtmatig uit te voeren;
- De digitale pilot ICT heeft bewezen dat de doelarchitectuur zoals deze bij minimaal een tweetal eenheden is beproefd, werkbaar. Zowel aan de front end zijnde als aan de backend zijde;
- De onderliggende ICT- en facilitaire dienstverlening is ingericht;
- Het organisatie model inclusief operationele- en facilitaire werkprocessen zijn beschreven en ingericht waarbij als basis het inzetkader wordt aangehouden,
- Alsmede goedgekeurd door de eenheden/lokale OR's en aanpalende gremia zoals de PDC organisatie, het D.A.G., het B.O.O., de COR, de bonden, de Gegevensautoriteit en het Privacy platform;
- Het migratieplan is gereed om de overige eenheden aan te laten sluiten op de uiteindelijke doelarchitectuur;
- De financiële structuur is bepaald en sturing is ingericht;
- Het inzetkader is AvG- en Wpg-proven en definitief voor de periode van implementatie. Daarnaast is een eigenaar van het inzetkader benoemd. Dit is noodzakelijk omdat doorontwikkeling wordt verwacht van het inzetkader (*NB*);
- Implementatie- en opleidingsplan inclusief mandaatregeling (handhaving is gereed en akkoord bevonden door de stuurgroep)

³⁰ Eén nuance in deze ten opzichte van de proeftuinen uit het bodycam onderzoek -> *er wordt nu gewerkt conform het vast te stellen inzetkader versie 2.0*

(*NB*). Het belangrijkste risico dat met de implementatiefase wordt afgedekt, is dat de organisatie (zowel de politie- als de IV-organisatie) na afloop van de implementatiefase en décharge van het implementatieproject zich niet blijft / kan blijven houden aan het organisatiemodel dat gebaseerd is op het inzetkader.

De kans dat dit gebeurt, is aanwezig zo leert de proeftuinperiode. Het politiewerk kan zich immers afspelen aan de randen van de kaders. *'Dat doen de criminelen immers ook niet'*. Ook blijkt in de praktijk dat bodycams en beeldopnamen kunnen worden ingezet voor veel meer doelen dan dat de grondslag van het inzetkader (momenteel: artikel 3 van de Politiewet 2012) toelaat.

Dit betekent dat het organisatiemodel enerzijds kaderstellend moet zijn, maar anderzijds dat de handhavers van het kader zich faciliterend dienen op te stellen; zij het met goedkeuring van de Directeuren Operatiën als het om aanpassingen gaat. Het implementatieproces maakt de haalbaarheid van dit samenspel zichtbaar.

M.a.w. het implementatieproces maakt zichtbaar of hetgeen bedacht is in de transitiefase allemaal wel gaat werken. Zo niet, dan dient daar nieuw onderzoek op te volgen.

Gewenste PDC-dienstverlening

Het leveren en beheren van de bodycam en de ondersteuning 'daaronder' is het domein van PDC/(Faciliteit Management/Dienst Verwerving en Inkoop(IKM)), ICT, Informatiemanagement en HRM) Anders gezegd, het volledige product 'Bodycam' wordt door de PDC aan de operatie aangeboden: inkoop, uitlevering en beheer van de camera plus accessoires, infrastructuurinrichting, opslagoplossingen, uitlees-/verwerkingsfaciliteiten, SLA's & garantie, vervanging en reparatie etc. Wellicht naar analogie van het product 'Basis werkplek' en op basis van het Click-Call-Face-principe.

Deze gewenste dienstverlening binnen het politiedomein vereist evenwel, dat de functionele eisen & wensen van de operatie te realiseren zijn door PDC.

De visie op PDC dienstverlening behelst dus niet alleen de visie op hoe dienstverlening wordt ingericht, maar ook hoe dienstverlening wordt aangeboden, verworven en benut.

Waarom PDC dienstverlening en welke risico's worden hiermee afgedekt?

Ordentelijkheid en rechtmatigheid van aanschaf en verwerking van bodycams en bodycamopnamen vragen om inrichting van zorgvuldig beheer. **Het risico** op terug-naar-wildgroei, onrechtmatige inkoop, onzorgvuldig beheer en het niet kunnen voldoen aan de (wettelijke) richtlijnen op het gebied van veiligheid en privacy (zodat beeldopnamen 'op straat komen te liggen') maken, dat professioneel beheer en onafhankelijk toezicht op aanschaf en verwerking nodig zijn.

Daarnaast loopt de politieorganisatie het risico dat bij ontbreken van werkbare ICT en processen, zij niet toe komt aan effectief gebruik van de bodycam. De proeftuinen leren dat slecht presterende en/of onveilige ICT professioneel gebruik en operationeel beheer door de politieorganisatie van de camera en beeldopnamen in de weg staat. De kans op onbevoegde toegang tot politiegegevens neemt toe naarmate de beeldregisseur door onvoldoende werkbare ICT minder geneigd is om het operationeel beheer op de beelden ordentelijk uit te voeren. Om vervolgens aan het einde te stoppen met het inzetten van bodycams en het operationeel beheer van gegevens, zo leren de metacluster proeftuinen.

Waar bestaat de PDC Dienstverlening uit?

1. Dienst HRM; wanneer het business model ten tijde van de transitieperiode meer vorm krijgt, bestaat de mogelijkheid dat het Landelijk Functiegebouw Nationale Politie dient te worden uitgebreid met de competentie 'filmer' dan wel 'beeldregisseur/operationeel expert' ten behoeve van het (mogen) bewerken en verwerken van beeldopnames, WPG artikel 8;
2. Dienst Faciliteit Management; in hoeverre dienen de Teams Logistiek te worden voorbereid op beheer van bodycams als leengoed in bruikleen of in tijdelijke uitleen?;
3. Dienst Faciliteit Management/IKM, i.e. inkoop van bodycams. De dienst neemt de lead in de marktconsultatie m.b.t. vereiste bodycamssoftware en -hardware om bodycambeelden op een zorgvuldige en rechtmatige manier te kunnen transporteren (up- en downloaden) naar het opslag- en verwerkingsmechanisme dat door de Dienst ICT wordt geboden. Een marktconsultatie met als doel het op basis van een vooraf vastgesteld onderwerp het afbakend kunnen uitvoeren van een Europese Aanbesteding;

4. Dienst Facilitair Management/Dienst Verwerving; met betrekking tot de inrichting van leveranciers-en – contractmanagement, waardoor het contract met de aankomende leverancier(s) rechtmatig wordt afgesloten en ordentelijk wordt gemanaged. En indien gewenst tijdig wordt verlengd na afloop van de contract levensduur. Als onderwerp van het contract wordt aangehouden: bodycams, twee percelen (LIVE streamers en niet LIVE streamers), met onderliggende hardware als cradles, accessoires, bekabeling, bevestigingsmiddelen, voeding en firmware;
5. Dienst Informatiemanagement;
 - productontwikkeling in samenspraak met de politieorganisatie,
 - het maken van IV proces beschrijvingen en het borgen hiervan,
 - het inrichten van de informatiearchitectuur en specificatie van informatiebehoeften die vervolgens dienen te worden vertaald naar ICT vragen,
 - portfolio- management en het voeren van de regie op het portfolio,
 - inrichten en uitvoeren van functioneel beheer van de bodycams waaronder het beheer van het autorisatiemodel en bodycam beelden,
6. Dienst ICT,
 - het realiseren en leveren van opslag, transmissiemogelijkheden en toegang tot het kunnen verwerken van beeldopnamen;
 - het hierbij zorgdragen voor implementatie van de kwaliteitseisen op basis van gewenst gebruik en inzet van bodycams; het gebied van gebruik zoals beschikbaarheid, performance, capaciteit, robuustheid, onderliggende service dienstverlening;
 - productielijn management dat zorgt voor life cycle management;
 - operationeel management waaronder incidentmanagement en changemanagement;
 - zeer belangrijk in deze is het in samenwerking met de Diensten FM en IM inrichten van cost management rondom bodycams-aanschaf en beheer, maar ook rond aanschaf en beheer van de backoffice techniek;
 - applicatiebeheer en applicatieontwikkeling van bodycam software (ten behoeve van de IV processen registreren, uitkijken, verwerken en verstrekken)).
7. Dienst Communicatie
Strategische-, tactische en operationele communicatie is essentieel om de bodycam goed te laten landen in de organisatie. Het opstellen van een communicatieplan waarin de gedefinieerde niveau's worden onderkend, de wijze en het middel waarmee gecommuniceerd wordt, is een van de op te leveren producten.

Eruit gelicht: informatiebeveiliging en plaatsing van beeldopnamen in een beveiligde omgeving:

Een belangrijke schakel in het beheer van bodycams en beeldopnames vormt sturing door de informatie beveiligingsfunctionaris en privacy functionaris. De beelden worden immers gekenmerkt als 'Bijzonder gevoelige gegevens'.

Daar tevens de inwerkingtreding van de Algemene Verordening Gegevensverwerking met ingang van 25 mei 2018 ingaat, doet het belang van betrokkenheid van beide genoemde functionarissen tijdens de transitie en implementatie zeer toenemen! Beveiliging schrijft voor dat de beeldopnamen zorgvuldig dienen te worden opgeslagen in een beveiligde omgeving.

De proeftuinperiode, alsmede de risico analyse op informatiebeveiliging die door het onderzoeksproject is uitgevoerd, heeft geleerd dat een onvoldoende niveau van beveiliging door de politieorganisatie niet wordt geaccepteerd.

Hoe komt PDC dienstverlening tot stand ten tijde van de transitie- en implementatieperiode?

Bepalend voor het leveren van dienstverlening is:

- het aantal in te zetten bodycams;
- opstellen van kwaliteitseisen van dienstverlening in termen van beschikbaarheid van camera's en beeldopnamen, snelheid/performance van dienstverlening, verwachte capaciteit aan opslag en beveiliging van beeldopnamen;
- het definiëren van de werkprocessen op basis waarvan de politieorganisatie wenst te gaan sturen op en te werken met bodycams en beeldopnamen. Dit heeft de PDC nodig als het gaat om bijvoorbeeld:
 - aanleg van voorzieningen op locaties, alwaar beeldverwerking en transmissie plaats vinden,

- het 4*ogen principe dat bij uitkijken gehanteerd gaat worden waarbij de PDC de vraag wenst in te vullen m.b.t. hoe het 4*ogen principe dient te worden ondersteund middels opzet en inrichting van een autorisatiemodel,
- locaties waar bodycams worden ingeleverd en weer opgehaald bij de start van de dienst etc.;
- sturing op dienstverlening vanuit de politie organisatie in samenspraak met het Productiehuis en Infrahuis van de Diensten ICT en IM. Op basis van de ingerichte structuur van domeinen, servicelijnen, productielijnen ('Verkeer en Sensing') en het verdelen van de taken ten behoeve van inrichting van dienstenmanagement;
- op termijn het aansluiten op het lopende traject 'Implementatie Beheer Mobiele ICT' waar de bodycam onderdeel van uit maakt; op termijn het onder architectuur aansluiten op lopende trajecten als inrichting van het zogenaamde Multi Media platform van de Dienst ICT. Het architectuur advies is hiervoor gerealiseerd in deze pilot en wordt als onderdeel van het document IV Scenario's & Architectuuradvies versie 1.0. meegeleverd. Indien aansluiting een lange doorlooptijd vergt (>1jaar) dan worden tijdelijke en beveiligde oplossingen voor opslag van beeldopnamen door de Dienst ICT gerealiseerd. Het leveren en beheren van de bodycam en de ondersteuning 'daaronder' is het domein van PDC/(Facilitair Management/Dienst Verwerving en Inkoop(IKM)), ICT, Informatiemanagement en HRM) Anders gezegd, het volledige product 'Bodycam' wordt door de PDC aan de operatie aangeboden: inkoop, uitlevering en beheer van de camera plus accessoires, infrastructuurinrichting, opslagoplossingen, uitlees-/verwerkingsfaciliteiten, SLA's & garantie, vervanging en reparatie etc. Wellicht naar analogie van het product 'Basis werkplek' en op basis van het Click-Call-Face-principe.

De bijlagen worden verzameld in een Bijlagenmap die bij dit rapport is gevoegd.

Bijlage 2: Landelijk Inzetkader Bodycams, Versie 1.2

Bijlage 3: Overzicht van de 30 proeftuinen

Bijlage 4: Onderzoeksrapport NHL

Bijlage 5: Evaluatie voorlopig Inzetkader Bodycams